

Yaşadıkça Eğitim

NİSAN / MAYIS / HAZİRAN 1990

SAYI: 11

3750 TL (KDV DAHİL)

- Ana-Babalık Stresi
- Çocuklarla İletişim Kurmanın Yolları
- Okulöncesi Eğitiminde Çevre ve Aile İşbirliği
- Duygusal Ezim
- Başarıda Doğru Okumanın Rolü
- Türkiye'de İlk Çocuk Kulüpleri
- Yurt Dışındaki İşçi Çocuklarının Yaşama Ortamı
- Çocukların Ev İçindeki Sorumlulukları
- Geciken Ayrılıklar
- Yaşamda Bir Şeylerin Farkına Varmak

EĞİTİM HİZMETİNDE

 30 *yıllık*

KÜLTÜR KOLEJİ İLK
HAZIRLIK
LİSE

ÖZEL KÜLTÜR İLKOKULU

YENİ LONDRA ASFALTI,
HÜRRİYET CAD. NO: 1
ŞİRİNEVLER/İSTANBUL
TEL: 552 45 64-552 46 53
552 48 61

ÖZEL KÜLTÜR LİSESİ HAZIRLIK OKULU

HAZNEDAR,
ŞEVKET DAĞ SOK. NO: 16
BAHÇELİEVLER/İST.
TEL: 554 66 51-584 17 13

ÖZEL KÜLTÜR LİSESİ

İNCİRLİ, YOLBAŞI SOK.
BAKIRKÖY/İSTANBUL
TEL: 583 97 36-583 86 19
583 64 17-561 26 63/64

YAYINCIDAN OKURA

Eğitim, hemen her çağda toplumların ilerlemesinde en önemli itici gücü oluşturmuştur. Eğitimin amacı, toplumsal hayatın gerektirdiği bilgileri ve bu bilgilerin yerinde, etkin biçimde kullanılması alışkanlığını kazandırmak olmalıdır. Bunun için eğitim; bağımsız düşünen, sorgulayan, bilgiler arasında yeni bağlantılar kuran bireylerin yetiştirilmesini sağlamalıdır. Çocukların bu anlayışla yetiştirilmesi, ancak öğretmenlerin ve anne-babaların uygun yaklaşımda bulunmalarına ve eğitim bilimlerindeki gelişmeler ışığında yeni bilgiler edinmelerine bağlıdır.

Sözü edilen yeni bilgilerin edinilmesi, günümüzde anne-baba ve öğretmenlere yönelik nitelikli yayınların önemini gündeme getirmektedir. Bu yayınların mümkün olduğunca anne-baba ve öğretmenlerin sık sık karşılaştıkları sorunlara yönelik olması, onlarda kalıcı izler bırakması açısından önemlidir.

Sürekli bir gelişmenin yaşandığı günümüzde, gerek öğretmenlerin gerekse anne-babaların çocuklar üzerindeki etkileri daha belirgin biçimde gözleniyor ve araştırma sonuçlarıyla ortaya konuluyor.

Bu gerçeklerden hareketle dergimizin bu sayısında da pratik bilgileri içeren yazılara geniş yer veriyoruz.

Yaşadıkça Eğitim olarak; öğretmenlerin ve anne-babaların çocuklara yönelik tutumlarını gözden geçirmelerine ve çocuk eğitimine ilişkin yeni gelişmelerden haberdar olmalarını sağlamaya yönelik çabalarımız devam edecektir.

Saygılarımızla.

Sahibi Kültür Hizmetleri Ltd. Şti. Adına Fahrettin AKINGÜÇ	Redaksiyon ve Düzeltme Necla AKEL FEROĞLU	Baskı ve Cilt Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik AŞ. Halkalı/İSTANBUL
Genel Yayın Koordinatörü Ömür CANDAS	Dizgi Önder KARÇIĞA	Yapım - Yönetim YA/BA YAYINLARI Eski Londra Asfaltı ,19 Şirinevler - İSTANBUL Tel : 551 52 03 - 551 52 04 Telex : KULT TR 22 667
Yazı İşleri Müdürü Bahar AKINGÜÇ	Pikaj Şefika KARÇIĞA	Abone Koşulları Yıllık (4 sayı) 15 000 TL Abone ücretleri için : Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi H. No: 2888 Yaşadıkça Eğitim veya Posta Çeki H. No: 475 009
Yayın Yönetmeni İlhami FINDIKÇI	Montaj Zafer UZUNTÜRK	
Yayın Yardımcısı Hamdi ERKUNT	Kamera Sunay KUŞAKÇIOĞLU	
Teknik Yönetmen Kudret GÜVENÇ	Renk Ayrımı Eser Reprodüksiyon	
	Kapak Fotoğrafı Ahmet YİRMİBEŞ	

OKUYUCU MEKTUPLARI

ÇOCUĞUNUZLA İLGİLİ SORUNLARINIZI,
ONLARIN SORUNLARINA GETİRDİĞİNİZ
ÇÖZÜMLERİ, AYRICA DERGİMİZLE İLGİLİ
GÖRÜŞ, İSTEK VE ELEŞTİRİLERİNİZİ
LÜTFEN BİZE YAZINIZ.
(DİLEDİĞİNİZDE ADINIZ GİZLİ TUTULACAKTIR.)

Sayın Yaşadıkça Eğitim Yetkilileri,

Derginizin içeriğinde, bana göre her biri çok önemli olan birçok konuya yer verdiğiniz için bir öğretmen olarak teşekkür ederim. Büyük bir hızla ilerleyen günümüz bilimsel gelişmeleri, mensubu bulunduğumuz eğitim camiasını da önemli ölçüde etkilemektedir. Bizlerin bilgileri her geçen gün daha da eskimektedir. Bunların yerine yenilerini koymamız, yetiştirdiğimiz çocuklar bakımından çok önemli bir konu. Ancak bu yeni bilgilerle edineceğimiz kaynaklar öyle az ki. Birçok öğretmen bu konuda zorluklar çekmektedir. Yaşadıkça Eğitim dergisi, bu alandaki açığı tamamen kapatabilecek bir tiraja ulaştırılmalıdır, diye düşünüyorum. Derginiz kaç öğretmenin eline geçiyor bilmiyorum ama bu dergi öğretmenlere tavsiye edilmeli. Ayrıca öğretmenlerin yazılarına

da arasıra yer verilmelidir. Böylece birçok pratik bilgi genç öğretmenlere aktarılabilir. Bu vesileyle saygılarımı sunar, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Adil Kar (İstanbul)

Sayın Yetkili,

Yaşadıkça Eğitim ile yeni tanıştım. İçerik ve baskıda "kallteyi" ölçü almanız, bilimsel bir dergicilikte hayli güç bir uğraş. Elimdeki dergi bu uğraştan başarıyla çıktığını gösteriyor.

Araş. Gör. Ömer Adıgüzel (Ankara)

Dergi Yetkililerine,
Derginizin üç sayısını (7, 8,9) inceleme ve okuma olanağı bulduk. Düşüncemiz, eğitimciler olarak bizlerin bu dergiyi izlemesi gerektiği yolunda.

Özel Adana Lisesi öğretmenleri adına

Mehmet Dalkıran (Adana)

Yaşadıkça Eğitim Yetkililerine,

Derginize ilk çıktığı günden bu yana aboneyim ve her sayısını zevkle okuyorum. Çevremdeki insanlara da

dergilyi tavsiye ediyorum. Çünkü günümüzde anne-babaların, artık yerleşmiş yaklaşımları bırakmaları ve çocuklarıyla ilişkilerinde daha akılcı davranmaları gerektiğine inanıyorum. Ancak birçok kişi derginizi piyasada bulamamaktan yakınıyor. Ben de konuyu size iletmek istedim. Ayrıca Yaşadıkça Eğitim okullarının, derginin tanıtımı konusunda

çaba harcamaları gerektiğine inanıyorum. Dergiyi çevremizdeki kişilerin de okumalarını sağlayarak, onlara tavsiye ederek bu bilgilerden daha çok kişinin yararlanmasını sağlayabiliriz. Bu çağrımı "okuyucu mektupları köşesi" vasıtasıyla duyurursanız sevinirim. Saygılarımla.

Mediha Gün (İstanbul)

Sayın Yetkililer,

Bir anaokulunda çalışan öğretmenler olarak derginizi beğeniyoruz. Ancak bir iki noktaya dikkatinizi çekmek ihtiyacı hissettik. Bunlardan birincisi okulöncesi eğitime ilişkin yazıların az oluşudur. Bildiğiniz gibi okulöncesi eğitim, uzun bir okul hayatının basamağıdır. Eğer burada çocukla olumlu bir diyalog kurulmuş ve alanla ilgili gelişmelere uygun bir eğitim programı uygulanıyorsa bu başlangıç çocuğun tüm hayatını olumlu biçiminde etkileyecektir. Bu önemli alanda özellikle öğretmenlerin okulöncesi çocuklarına yaklaşımlarıyla ilgili bilgilere yer vermeniz yararlı olacaktır. İletmek istediğimiz bir başka nokta da şu: Üniversite eğitimi ve üniversite öğrencileriyle

ilgili yazılara da daha çok yer ayırmanız gerektiğini düşünüyoruz. Bu konu da çok önemli. Çünkü eğitimin son basamağını oluşturan üniversite öğrenimiyle ilgili bazı sorunlara, ilgili bilimsel açıklamaların getirilmesi, günümüzde büyük bir ihtiyaç halini almıştır. Kısaca öğretimin ilk ve son basamaklarına ilişkin yeni bilgi ve araştırmalara alanın uygulayıcıları olarak çok ihtiyacımız olduğunu düşünüyoruz ve derginiz aracılığıyla bu ihtiyacın giderilebileceğini belirtmek isteriz. Çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Ayla Mersin (İstanbul)

Sayın Dergi Yetkilileri, Derginizi çıktıkça takip etmeye ve beni ilgilendiren yazıları okumaya gayret ediyorum. Lisede okuyan bir kızım var. Derginizde ergenlik dönemiyle ilgili yazılara daha az verişiniz dikkatimi çekti. Oysa bildiğiniz gibi ergenlik dönemi, çok önemli sorunların yaşandığı bir dönem. Çocuklar bu dönemde birden büyüyüp gelişiyorlar. Eskiden istemediklerini istiyorlar, yani biz anne ve babalar açısından sorunları daha da büyüyor. Ayrıca çevremde gördüğüm kadarıyla birçok ailede gençlerle ana-babaları arasında sorunlar var. Aslında onların da haklı olduğu birçok konu var. Derginizde yayınlanan yazılar arasında bu tür sorunlara daha çok yer vermeniz dilerim. Çünkü bazen gerçekten nasıl davranacağımızı bilemiyoruz. Sonra da yanlışlar yapılabiliyoruz. Özellikle üniversiteye hazırlanan gençler ve aileleri arasındaki ilişkileri içeren yazıların yararlı olacağı kanısındayım. Saygılarımla

Muharrem Bakış (İstanbul)

İÇİNDEKİLER

Ana-Babalık Stresi 6

Dr. David HASLAM

Artık endişelenmeyi bırakın ve çocuklarınızla daha mutlu bir yaşamın tadını çıkarın.

Duygusal Ezim 23

Yard. Doç. Dr. Fatoş ERKMAN

Yetişkinler, özellikle anne-baba ve öğretmenler olarak; çocuk ve gençlerimizle ilişkilerimizde davranışlarımıza büyük özen göstermezsek, sadece çocuklarımızın tek tek sorunlu, olumsuz yetişkinler olmasına neden olmakla kalmayıp, sorunlu toplumlar da yaratabiliriz.

Başarıda Doğru Okumanın Rolü 25

Dr. Ardevs GÜNEŞ

Öğrencilerin başarılı olmalarında birçok etkenin rol oynadığı görülmektedir. Bu etkenlerden biri de iyi çalışma tutum ve alışkanlıklarına sahip olmaktır; bunun temelinde ise doğru okuma becerileri yatmaktadır.

Türkiye'de İlk Çocuk Kulüpleri 28

Prof. Dr. Refia ŞEMİN

Yurt Dışındaki İşçi Çocuklarının Yaşama Ortamı ve Bu ortamın Etkileri 31

Şüheda ÖZBEN

Geftolar (dışa kapalı oturma yerleri), yabancıların ve ev sahibi toplumların birbirlerinin kültür, din ve adetlerini tanımalarında olumsuz bir rol oynamakta; yabancı işçi çocuklarının buldukları toplumla bütünleşmesini engellemektedir.

Çocuklarla İletişim Kurmanın Yolları 15

İlhami FİNDİKÇİ

Anne-baba ve öğretmenler çocuklarla iletişimde bulunurken onları itmeye değil, kendilerine yaklaştırmaya, kazanmaya ve onlara her fırsatta yeni bilgi ve beceriler edinebilecekleri ortamlar oluşturmaya özen göstermelidirler.

Okulöncesi Eğitiminde Çevre ve Aile İşbirliği, Eğitimde Süreklilik 21

Yard. Doç. Dr. Sevda BEKMAN

Okulöncesi kurumundan ilkokula geçiş önemlidir. Bu geçiş ne denli uyumlu ve sağlıklı olursa, çocuğun ilkokuldaki yılları da o denli başarılı olacaktır. İki kurumun birbirinden temel farklılıklar göstermesi, çocuklar açısından zararlı olacaktır.

Çocukların Ev İçindeki Sorumlulukları 37

Anne-babalar bir iş yaparken yardım talebinde bulunan çocuğu geri çevirmemelidir. Çünkü genelde çocuklar, ev içinde belirli sorumluluklar almak isterler.

Geciken Ayrılıklar 41

Diane VAUGAN

Eşlerin birbirleriyle olan ilişkileri istedikleri gibi gitmediğinde mutsuzluklarını saklamaları, sorunların artık çözülmez duruma gelene dek gizli kalmasına yol açar.

Yaşamda Bir Şeylerin Farkına Varmak 46

John COEY

Ana-Babalık Stresi

Dr. David HASLAM

Artık endişelenmeyi bırakın ve çocuklarınızla daha mutlu bir yaşamın tadını çıkarın.

Kendinizi yorgun ve sinirli mi hissediyorsunuz? Bir daha ne zaman rahat bir uyku uyuyacağınızı mı merak ediyorsunuz? Bütün bunlar, ancak ana-babalığın ne denli zor bir iş olduğunu anlamış bir çift olduğunuzda mümkün olacaktır. Çocuklarınıza olan sevginiz ne denli çok olursa olsun, zaman zaman sinirlerinizi tepenize çıkaracakları anlar olmaktadır.

Ancak, çocuklarınızın gelişip yürümeye ve konuşmaya başladığını izlerken, onların başarılarını paylaşmak ve üzüntülerini yatıştırmak, yaşamınızın en heyecanlı ve zevkli anları olabilir.

SÜPER ANA-BABA OLMAK MÜMKÜN MÜ?

Büyüyen çocuğunuzun bu süreç içinde yaptıklarını izlemek, onun evde duvarı karaladıktan ya da çarşı-pazarın ortasında yeri göğü inlettikten sonra durumu düzeltmek için yaptıklarından çok daha zevkli ve büyüleyicidir. Bu yazı, ana-babalığı sizlere yeniden zevkli bir uğraş haline getirebilmek için birta-

kim kolay ve pratik ipuçları ve püf noktalarını içermektedir.

ZORLU BİR UĞRAŞ

Ana-babaların strese girmesine kimse şaşırmamalı. Sadece bu zorlu uğraşın üstesinden gelmek için gerekli becerilerin neler olduğunu düşünmek bile hemen herkesin bu işin gerektirdiği ağır sorumluluğu anlaması için

Çocuklarımıza olan sevgimiz ne denli çok olursa olsun, zaman zaman sinirlerimizi tepemize çıkardıkları anlar olmaktadır.

yeter de artar. Çok az iş ana-babalıktan daha önemli ve kazançlıdır. Düşünün bir kere, hangi akli başında kişi, aşağıdaki gibi sorumluluklar gerektiren bir işi kabul eder?

İş: Ana-babalık.

Çalışma saatleri: Sınırsız.

İzin günleri: Hemen hiç yok (En azından ilk beş yılda).

Hastalık ve mesai ücreti: Yok.

Eğitim: Çok az.

Çalışma koşulları: Hiçbir yasal denetleme yok.

Gerekli beceriler: Sınırsız. Ancak yemek pişirme, temizlik yapma, çocuk bakımı, öğretmenlik, ilkyardım ve rehberlik becerileri mutlaka gerekir.

Sorumluluklar: Çok ağır. Çünkü gelecek için sağlıklı bir nesil yetiştirilecektir.

BÜYÜK UMUTLAR

Ana-babanın strese girmesinin belki de en önemli nedeni, beklentileri çok az yerine getirebilmeleridir. Çocuğunuz doğmadan önce, hepiniz, nasıl bir ana-baba olacağınız konusunda oldukça kesin yargılara sahipsinizdir. Ancak, çocuk doğduğunda, bu kuramlarınızın hepsi çöpe atılır. Eğer çocuğunuz daha doğmadan, onu çocuk bakımı kitapları okumaya ikna edebilirsiniz, o başka. Ne yazık ki, bunu kabul etmezler ve hiç etmeyeceklerdir de!

Duruma uyum sağlaması gerekense bizleriz, yani ana-babalardır ve bunun en açık ve belli yolu da gerçekçi beklentilere sahip olmaktır.

Eğer daha işin başında mükemmel bir ana-baba olacağınız düşüncesinden vazgeçmezseniz, ileride bu idealist düşüncenizi görmezlikten gelmeye ve kendinizi yetersiz hissetmeye hazır olmanız gerekecektir.

Çocuk sahibi olmak, sevindirici olduğu kadar, bunaltıcı; rahatlatıcı olduğu kadar, çıldırtıcı olabildiği gibi, gururunuzu da inanamaya-

Çocukları doğmadan nasıl bir ana-baba olacakları konusunda kesin yargılara sahip olan yetişkinlerin çoğu kuramları, çocuk doğduktan sonra çöpe atılır.

cağınız bir hızla suçluluk duygusuna çevirebilir. Bu duygular arasındaki dengeyi koruyabilmek için şu noktalara dikkat edin:

İçgüdülerinize güvenin: Ana-babalar, gerek televizyondan gerek gazetelerden gerekse çocuk bakımı kitaplarından; pek çok "uzman"ın tavsiyelerine adeta bombardıman şeklinde maruz kalırlar ve bu tavsiyelerin çoğu birbiriyle çelişkilidir. Bu nedenle kafanızın karışmasına şaşırmayın. En son kuramı ya da çocuk bakım modasını uyguladığından dolayı ayıplanmamak için, her ana-baba çocuklarının sorunlarını çöze-

bilmek için kolay bir yola ve basit kurallar kümesine gereksinim duyar. Ancak, sakın bütün çocukların birbirinden farklı olduğunu aklınızdan çıkarmayın. Bir çocuk için mükemmel olan bir çözüm, bir başkası için pek bir işe yaramayabilir. Çocuğunuzu ise en iyi siz tanırırsınız.

Kendinize inanın: Ana-babalar, çoğunlukla gerektiğinden fazla bir biçimde, kendi ana-babalık becerilerini başka ana-babalarınkiyle kıyaslayıp genellikle kendi bilgi ve becerilerini olduğundan daha kötü değerlendirirler. Televizyonda ve genellikle reklamlarda adeta ulaşılması imkânsız bir yaşam sergilenir. Ancak, siz ne düşünürseniz düşünün, hiçbir ev tamamen temiz ve düzenli olmadığı gibi, hiçbir çocuk bir melek gibi davranmaz. Üstelik hiçbir ana-baba kendini tamamen yeterli hissetmez ve olayların kontrolünü tümüyle elinde tutamaz.

DEĞİŞEN ROLLER

Ana-baba olmak, sizin bütün hayat görüşünüzü değiştirir. Babalık; akıl karıştırıcı, heyecanlı ve endişeli olabilen yeni bir olgunluk aşamasını tattırır. Oysa, bir anne olmak daha büyük sorunlarla ve stresle tanışmak anlamına gelebilir. Çocuk doğar doğmaz, bütün yaşamınız alt üst olacaktır. Uyanık kaldığınız her saati (uykuda olmanız gereken saatleri bile) çocuğunuza bakmakla geçirirken, kendinizi hiç kimsenin olmadığı bir yerde yalnız hissedebilirsiniz. Çocuk sahibi olma isteğiniz ne denli güçlü olursa olsun, anneliğe geçiş süreci çok zor olabilir.

Ana-babaları asıl yıpratıcı streslerin çoğu, öyle fazla bilinenlerden değildir. Bunların çoğu, bebeği portbebesinde

ya da arabasında kalabalık bir çarşıdan geçirmek ya da birkaç kat yukarı çıkarmak; sabahın üçünde ve onuncu kez tuvalet gereksinimi için kalkan çocuk için uyanma ya da onun büyükanne ya da büyükbabası önünde abuk sabuk laflar etmesi gibi, küçük ama sürekli yinelenen olaylardır.

Eğer daha işin başında mükemmel bir ana-baba olacağımız düşüncesinden vazgeçmezsek, ileride bu idealist düşüncemizi görmezlikten gelmeye ve kendimizi yetersiz hissetmeye hazır olmamız gerekecektir.

Parasal sıkıntı da önemlidir. Pek çok anne, tasarladığı zamandan önce işe başlamak zorunda kalır ve bu da bir anda iki işi birlikte yapmak gibi, pratikte birtakım sorunlara yol açabilir. Ayrıca, işe yeniden dönüp dönmeme ikilemi de kendi başına büyük bir suçluluk duygusu kaynağıdır. Yeniden çalışmaya başlarsanız, çocuğunuzla yeteri kadar ilgilenmediğiniz için eleştirileceksiniz; öte yandan evde oturup çocuğunuza baksanız, bu kez kendinizi "sıkıcı bir ev hanımı" gibi görebilirsiniz. Söyleyin bakalım iki biçimde de kazanmanız mümkün mü?

Anne olmak, bir mesleğin gerektirdiği her işi, bin bir

numarayla yerine getirmek demektir. Bakın bir anne bu durumu nasıl anlatıyor: "Bir taraftan çocuklarla uğraşırken, bir yandan da kocanızın sizi arzu edilen, çekici bir kadın olarak görmesini bekliyorsunuz. Dahası, pek de akla uygun konuşmayan iki

Bir çocuk için mükemmel olan bir çözüm, bir başka çocuk için pek bir işe yaramayabilir.

yaşındaki çocuğunuza akla uygun bir şeyi anlatmaya çalıştıktan hemen sonra, akşam yemeğine gelen misafirlerinizle bir olayı mantıklı bir biçimde konuşmaya çalışıyorsunuz. Bu sadece çok zor değil, aynı zamanda imkânsız bir iş. Ayrıca, insanı korkunç bir strese sokuyor."

STRESİ NASIL AZALTABİLİRSİNİZ?

Aşağıdaki pratik önerileri uyguladığınızda olayları kontrol altına alabilirsiniz:

Kendinize zaman ayırın: Haftalık programınızın bir yerinde, kendiniz için küçük de olsa bir zaman olmalı. Her hafta, kendi zevk ve hobilerinize ayırabileceğiniz birkaç saat bulmaya çalışın. Örneğin, yaşamınızı gerçekten kolaylaştıracak bir iki çözüm bulmaya çalışın; ütü yapmak, çamaşır-bulaşık yıkamak ya da evi temizlemek için birini tutmak, gerçekten çok yararlı olabilir.

Zamanınızı boşa harcamayın: Kendinize boş zaman yarattığınızda, bunu televizyonun karşısında ziyan etmeyin. Aslında, az stres de

çok stres kadar zararlı olabilir ve kendinizi yine kötü hissedebilirsiniz. Yapabileceğiniz en iyi şey bütün dikkatinizi verebileceğiniz ve sizi günlük sorun ve baskılardan uzaklaştırabilen bir işle uğraşmaktır. Örneğin, bir müzik aleti çalmayı, el becerisi gerektiren bir işi yapmayı öğrenmeyi ya da dikiş dikmeyi deneyebilirsiniz.

Bir akşam dışarıya çıkın: Ara sıra eşinizle birlikte baş başa bir zaman geçirmeye mutlaka fırsat yaratın. Her pilin dolmaya gereksinimi vardır ve sizin ilişkinizin de tazelenmesi gereklidir.

Egzersiz yapın: Elinizde pek çok geçerli mazeretiniz olsa bile, egzersiz yapmak, gerçekten çabanıza değer olacaktır. Egzersizin hangi türü olursa olsun, ilk önce yavaş ve yumuşak bir biçimde başlayın ve dozu zamanla artırın. Kısa sürede bedensel egzersizin, size bedensel ve zihinsel olarak çok şey kattığını göreceksiniz. Formunuz yükseldikçe, stresle mücadele gücünüz de artacaktır. Sağlıklı bir kişi kendini daha iyi hisseder ve kendine daha çok güvenir.

Tatile çıkın: Uzun ya da kısa tatil yapmak bir lüks değil, bir gerekliliktir. Uygun bir biçimde dinlenebilmeniz için tasarınızı çok iyi yapmanız ve tatil yerinizi iyi seçmeniz gerekir. Tatil çocuklar için çok önemlidir, ancak sizin de bu işten bir kazancınız olmalıdır.

Yediklerinize dikkat edin: Stres altındaki kişiler, genellikle pek çok gereksiz yiyeceği ya çok miktarda ve çok çabuk ya da çok az yerler. Yetersiz beslenme sizi sağlıksız yaptığı gibi, strese karşı olan direncinizi de düşürür.

Dertlerinizi birileriyle paylaşın: Başka ana-babalarla konuşun. Üzerinizdeki baskıları, endişelerinizi ve suçluluğunuzu onlarla paylaşabildiğiniz takdirde, dertlerinize katlanma gücünüzün oldukça arttığını göreceksiniz. Ayrıca, her türlü sorununuzu eşinizle de tartışın. Sorunlarınızı konuşmak, her ikinizi de oldukça rahatlatacaktır.

Rahatlamasını öğrenin: Beynin içinde bin türlü şeyin dolaşmadığı zihin hali olan gerçek rahatlama ve gevşeme, gerçekten kazanmaya değer bir beceridir. Birkaç egzersiz ya da sıcak bir banyo yaparak işinizi kolaylaştırın. Ayrıca yoga, meditasyon ya da başka birtakım rahatlama teknikleri işinize yarayabilir. Çevrenizde bu tür olanakların olup olmadığını araştırın.

Küçük mutlulukların tadını çıkarın: Gülmek, müzik dinlemek, çeşitli romanlar okumak, hayvanlarla ilgilenmek ya da parkta bir yürüyüş yapmak gibi uğraşlar, gevşemenize yardımcı olur.

DERDİNİZ NEDİR?

Ana-babalığın sorumlulukları öğlesine ağırdır ki, pek önemli olmasa bile, bazı

sorunlar karşısında aslında kendi yetersizliğinden çocuğunun kötü davrandığına ikna olmuş bir ana-babanın endişeye kapılarak kendini kötü hissetmesine şaşmamak gerekir. Bunların çoğu, gerçekte

öyle olmadıkları halde, dert olduğu 'sanılan' şeylerdir ve kuşkusuz sizin kendinizi aciz, umutsuz hissetmenize ve strese girmenize yetecektir. Oysa gerçek şudur: Çocuklarınızın herhangi bir davranışında bir sorun olup olmadığı, sizin o konuda ne düşündüğünüze bağlıdır.

Nasıl, pek anlayamadınız mı? Örneğin kahvaltıda sadece börek yiyen çocuğun durumuna bir bakalım. Bu durum, bir anne için ciddi bir endişe kaynağı olabilir. Öte yandan başka bir anne umursamaksızın, onun sadece börek yemesine izin verip olası bir tartışmadan kaçınabilir.

Her iki annenin de duruma tamamen farklı açılardan bakmaları, birini strese sokarken, öteki için bir soruna yol açmamaktadır. Öte yandan, çocuğunun kahvaltıda sadece börek yemesini umursamayan anne, onun parmağını emmesinden endişeye kapılırken, ilk anne bunu hiç sorun etmeyebilir.

Kısaca, bir olayın sorun olup olmadığına karar verecek olan tek kişi sizsiniz.

DENETİMİ ELE ALMAK

Uykusuz bir gece, yerlere saçılmış yemek artıkları ya da söz dinlemeyen bir çocuk gibi pek çok olay, sizi strese sokabilir. Ancak, çocuğunuzun sizi üzmesine izin vermektense onunla, suçluluk ve kızgınlık duymadan uğraşmaktan zevk alabilmek için stresinizi azaltacak bazı olumlu önlemler almanız yerinde olacaktır. Anlamanız gereken ilk noktalardan biri, bu konuda sorunu olan tek kişi siz değilsiniz. Eğer yalnızca sizin çocuğunuzun gecede sadece birkaç saat uyduğunu ya da komşularınıza dil çıkarttığını sanıyorsanız, aşağıdaki tabloya bakın ve rahatlayın.

SİZİ ENDİŞELENDİREN NEDİR?

Her türlü ana-babalık endişesini alt edebilmek için şu iki altın kurala dikkat etmek yeterlidir.

✓ Ortada gerçekten bir sorun var mı, yoksa çocuğunuzdan gerçekçi olmayan ve gereksiz beklentileriniz mi var?

✓ Endişeniz tam anlamıyla nedir?

Bir kere endişenizin ne olduğunu belirledikten sonra, artık sorunun gerçekten bu denli heyecanlanmanıza değermediğine karar verebilirsiniz.

Bu noktaları hatırlınızda tuttuğunuz takdirde, ana-ba-

ANA-BABALAR NELERDEN ENDİŞE DUYUYORLAR?			
DAVRANIŞ	ÇOCUKLARIN BÖYLE DAVRANDIĞINI SÖYLEYEN ANNELERİN YÜZDESİ		
	2 YAŞ	3 YAŞ	4 YAŞ
Çok az yiyor.	50	26	37
Yemesi gerekeni yemiyor	64	43	54
Yatmamakta direniyor	70	46	56
Geceleri uyanıyor	52	43	54
Yatağını ıslatıyor	82	49	26
Gündüzün altına yapıyor	71	17	1
Kardeşleriye kavga ediyor, tartışıyor	72	75	92
Kıskanç	54	47	42
İnatçı	95	92	85
Cevap veriyor	42	73	72
İtaatsiz	82	76	78
Ağlayıp sızlıyor	83	65	85
Hiç rahat durmuyor	100	48	40
Kızıp patlıyor	83	72	70

NASIL RAHATLADINIZ MI?

Eğer yalnızca sizin çocuğunuzun gecede sadece birkaç saat uyduğunu ya da komşularınıza dil çıkarttığını sanıyorsanız, yanılıyorsunuz.

ba olarak sık sık karşılaştığınız pek çok endişeyle baş etmeyi oldukça kolaylaştırabilirsiniz.

DİSİPLİN

Ana-babalar, yapılacak en iyi şeyin ne olduğunu çok ender bilirler. Çok katı olduğunuzda, çocuğunuz isyan edecektir; o zaman kendinizi herkesin neşesini kaçıran biri gibi hissetmeyecek misiniz? Çok az kural koyduğunuzda, çocuğunuzun kaba, itaatsiz ve çok çekilmez biri olması tehlikesi doğmayacak mı? Ne yazık ki, çocukları disipline sokmanın tek bir doğru yolu yoktur, ancak birkaç püf noktasını bilmek işe yarayabilir:

● Her çocuğun değişik yaşlarda değişik tepkiler gösterdiğini unutmayın. Bu nedenle siz uyum sağlamalısınız. 12 yaşına gelmiş kızınıza hâlâ 5 yaşındaymış gibi davranmanızın bir yararı yoktur.

● Kendinizi çocuğunuzun yerine koyup ve onun neden yanlış davrandığını anlamaya çalışın. Bunu yapmak, sizin daha sabırlı olmanıza yardımcı olacaktır.

● Kavga yoluyla kimse bir şey kazanamaz. O halde bunu hiç denemeyin. Sonuçta, size sadece kötü bir baş ağrısı ve suçluluk duygusu

kalacaktır. Eğer işler çığırından çıkarsa, çocuğunuzun başka bir odaya koyun ve sakinleşene dek kendinizi olaydan uzak tutmaya çalışın.

● Sadece yaramazlığı eleştirmekle kalmayın, doğru davranışı övmeyi de ihmal etmeyin.

BESLENME SORUNLARI

Çocuklar insanı çıldırır. Sizin, "Çocuğum bunu sever," diye saatler harcayıp özenle pişirdiğiniz yemeği, burun kıvrıp yemeyebilir. Sanki hepsi anlaşmış gibi 'iyi' yiyecekleri yemeyip 'abur cubur' şeyler yerler. Ancak, beslenme uzmanları da çocuklar kadar çıldırıcıdır. Çocuklar için en iyi besinlerin hangisi olduğu konusunda aralarında bir türlü anlaşamazlar.

Çocuğunuzun beslenmesi konusunda endişeleriniz varsa aşağıdaki şu noktalara dikkat etmeniz yararlı olacaktır.

✓ Çocuğunuzun büyümesinin mi yoksa yemeklerin çöpe gitmemesinin mi sizin için asıl konu olduğuna karar verin.

✓ Arkadaşlarınızın, "Senin çocuğun şişmanın teki," ya da "Çok kötü besleniyor," demelerinden mi çekiniyorsunuz?

✓ Ona, beslenmek için bir şeyler yemek gerektiğini ispatlamak için düzenli olarak boyunu ve kilosunu ölçün.

✓ İkişer haftalık yemek listesi hazırlayın. Çocuğunuzun, aslında ne kadar çok yediğini görmek sizi şaşırtacaktır.

✓ Yemek zamanlarını zevkli anlar haline getirmeye çalışın. Acele edip tepesinde söylenerek onu istediğinden daha çok yemeye zorlamayın ve küçük sorunları büyütüp büyük savaşlar haline getir-

meyin. Ne kadar az bağırır ve tartışırsanız, bağınlacak ve tartışılacak o kadar az sorun olacaktır.

UYKU SORUNLARI

İlk önce iyi haberi verelim. Çocuklukta uyku sorunlarının çoğu zamanla ortadan kalkacaktır. Şimdiye dek doğru dürüst uyumadığından yakındığınız çocuğunuz, ergenlik çağına geldiğinde bir türlü yataktan kalkmak istemeyecektir. Ancak, şu sıralar belki de uykusuzluktan en çok yakınan ve yorgunluktan güçsüz düşen sizsiniz. İlk önce, bu rahatsız gecelerin sizi neden bu denli endişelendirdiğini düşünün. Sorun çocuğunuzun ne kadar uyuduğu ya da uyumadığı değil, sizin bu konuda neler hissettiğinizdedir. En başta gelen neden, sizin yorgunluğunuzdur. Ancak, şu noktalar da sizi kaygılandırabilir:

● Uyku ile ilgili sorunlarından dolayı çocuğunuza bir zarar gelmesi hemen hemen imkânsız bir durumdur. Çocuklar öyle ya da böyle, gereksindikleri uykuyu mutlaka alırlar. Ancak, bunun her zaman sizin arzu ettiğiniz saatlerde olması mümkün olmayabilir.

● Uyku sorunu olan bir çocuğun ruhsal ya da bedensel bir rahatsızlığı olması, oldukça düşük bir olasılıktır.

✱Uyku sorunlarının, ana-babaların yetersiz kalmasından kaynaklanması da çok ender rastlanan bir durumdur. Hatta, çocuklarının uykusunu halletmiş ana-babalar bile, kendi yöntemlerinin başka ana-babalarca beğenilmeyeceğinden kaygılanabilirler.

AĞLAMA

Doğa, ağlama sesini tasarlarken ana-babanın duymazlıktan gelemeyeceği ve güçlü bir etki yapacak bir ses seçmiştir. Ağlama, anne-babaları harekete geçirir ya da endişelendirir ve zaten böyle olması gerekir. Zaman zaman bütün bebekler ağlar ama ağlamanın en dayanılmaz olduğu an, sanki hiç bitmeyecekmiş gibi olduğu an olsa gerek. Eğer siz de bebeği sürekli ağlayan pek çok ana-babadan biriyseniz, kabul etmeniz gereken birkaç nokta vardır:

✓Bütün çabanızla çocuğunuzun neden ağladığını anlamaya çalışmanıza ve bütün

olasılıkları düşünmenize karşın, bir türlü başarılı olamayabilir ve tüm çabanızın boşa gittiğini düşünebilirsiniz.

✓Çocuğunuz ağlıyor diye kendinizi suçlu hissetmemelisiniz. Yorgun, endişeli, sağır ve bunalmış olabilirsiniz ama hiçbir zaman suçlu olamazsınız.

✓Kendi çocuğunuzun ağlaması, size öbür bütün çocukların ağlamasından daha kötü gelebilir.

✓Kendinizi yıpratmanın hiç gereği yoktur. Bu yükü eşinizle, arkadaşlarınızla ya da ana-babanızla paylaşın ve bir bardak çay içmek için bile olsa, ağlama ortamından uzaklaşmaya bakın.

ÇOCUKTAN YAŞINA GÖRE NELER BEKLENMELİ?

Çocuğunuz ve yetenekleri sizi çok mu endişelendiriyor? Bu konuda daha sağlıklı bir bakış açısı elde edebilmeniz için aşağıda size çeşitli yaş-

lardaki çocukların nasıl davrandıklarına ilişkin ana noktaları sıralıyoruz:

0-9. AY ARASI

✱Genellikle annesi olmak üzere, yaklaşık altı aylık bir bebek, sadece bir kişiyle olmayı yeğler. Üzüntü ve sıkıntılara neden olabilen bu durum, son derece normaldir, ancak, zaman zaman çocuğunuzu başka birine bırakmanızı güçleştirebilir.

✱Sizin de fark etmiş olduğunuz gibi, bu yaşlardaki bir bebek, geceyle gündüzü birbirinden ayıramaz.

✱Uykusuz geceler, artık sizin için anormal olmaktan çıkmıştır. Ancak, çocuğunuz gece boyunca uyuyorsa bunda da normal bir durum yoktur. Siz keyfinize bakın!

✱Bir bebek, hiçbir şeyi beklerken sabırlı olamaz ve ondan sabırlı olması da beklenmemelidir.

9-18. AY ARASI

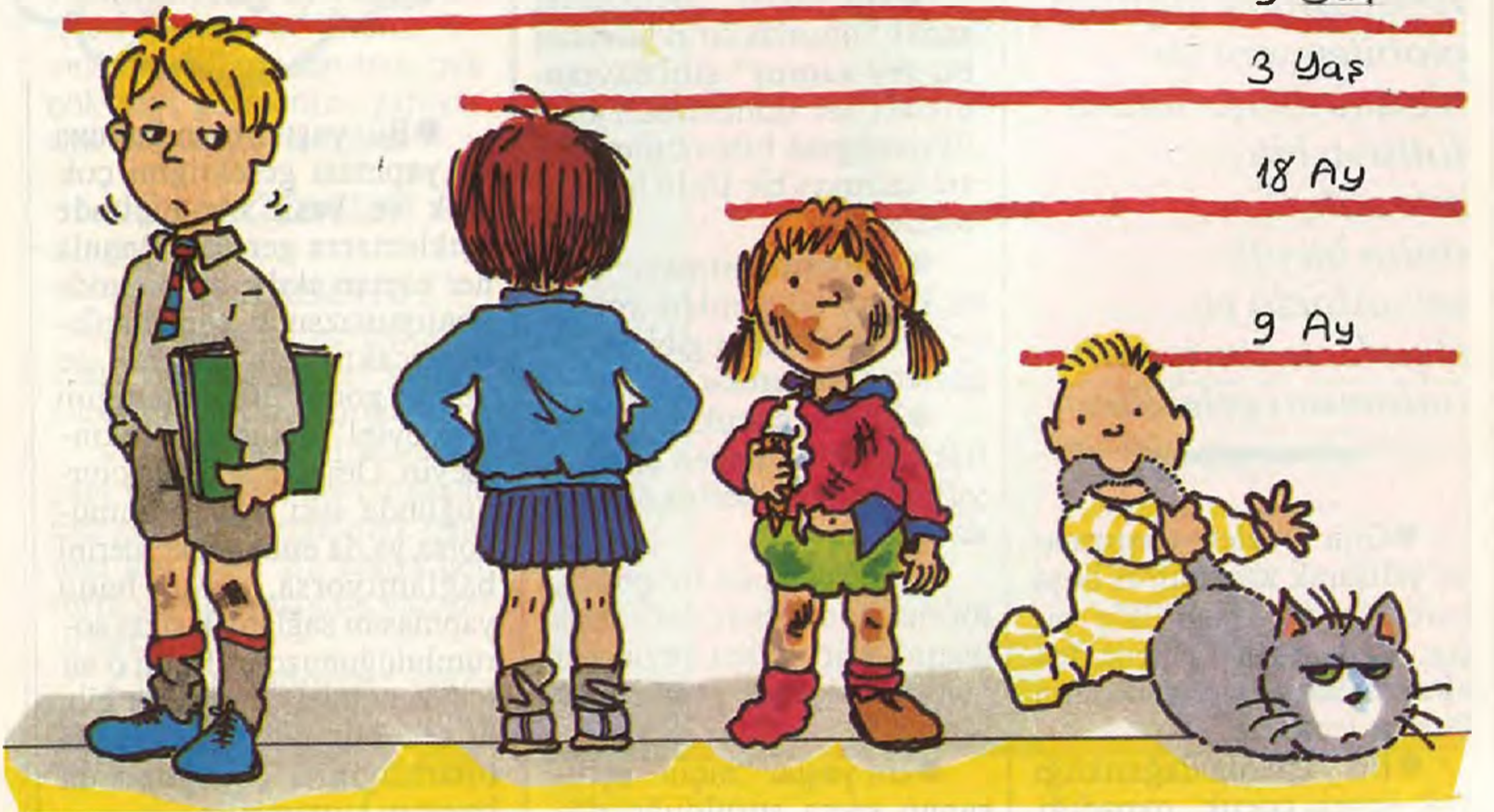
✱Bu yaşta bir bebek de geceleri uyanabilir.

5 Yaş

3 Yaş

18 Ay

9 Ay

● Bir yaşındaki bir bebek kafasını sağa sola vurmaktan hoşlanır, ancak bu kısa sürede ortadan kalkacak bir durumdur.

● Sürekli olarak etrafını araştırarak ve açabileceği bir dolap bulduğunda da mutlaka açacaktır. Çocuğun hareket alanı içinde ve kırılabilir türden olan eşyaları ortadan kaldırın. Bu yaşta çocuklardan paha biçilmez bir Çin porseleni ile plastik bir eşya arasındaki farkı bilmesi beklenemez.

● Araştırmasını engellemeye çalışmayın. Bunun yerine, onun için tehlike yaratabilecek her şeyi ya kaldırın ya da ulaşabileceği bir dolap taysa kilitleyin.

● Yiyeceği geri çevirebilir, hazırlıklı olun.

● Onsekiz aydan küçük bir bebek, "Hayır," sözcüğünü anlamayabilir. Anlamadığı zaman onu azarlamayın.

Babalık,
akıl karıştırıcı,
heyecanlı ve endişeli
olabilen yeni bir
olgunluk aşamasını
tattırabilir;
annelik,
daha büyük
sorunlarla ve
streslerle tanışmak
anlamına gelebilir.

● Onu tuvalete alıştırmaya çalışarak zamanınızı boşa harcamayın. Genellikle bir çocuk, iki yaşına gelene dek altını ıslatıp ıslatmadığının farkına varamaz.

● Bu yaşlarda dağınıklığı çok seven çocuk, oynadığı

yer ne denli çamurlu, pis ve ıslak olursa o denli mutlu olacaktır.

● Çocuk, onu yıkama ve giydirmeye girişimlerine karşı direnebilir ve her şeyin onun istediği gibi olmasını bekleyebilir.

18 AY-3 YAŞ ARASI

● Bu, "aksi çocukluk" dönemidir. Onun ne yapmasını istiyorsanız, o bunun tersini yapmak isteyecektir. Çocuklar bir şeyi reddetmeyi, kabul etmekten biraz daha önce öğrenirler.

● Okulöncesi çağıdaki çocukların dörtte birinde olduğu gibi, çocuk hâlâ geceleri uyanabilir.

● Evin sağını solunu düzeltmeye çalışabilir ve bu arada bazı şeylerin kırılması da kaçınılmazdır. Bu yaramazlık değil, sadece doğal bir beceriksizliktir.

● İştahı yokmuş gibi gözükmek ve sürekli büyümesine karşın sanki "hiç bir şey yemiyormuş" gibidir.

● Küçük çocukların bir çoğu dışkılarını yemeye meraklıdır.

● Bu yaşlar, çocukların, sanki "oturduklarında batan bir şey varmış" gibi davrandıkları bir dönemdir. Yarım dakikalığına bile oturup sessiz kalmayı bir türlü beceremezler.

● Yolunu bulmaya dair en küçük bir yetileri yoktur ve onları bir şahin gibi her an gözlemeniz gerekir.

● Küçük çocuklar da yetişkinler gibi, bazen çok keyifli bazen çok berbat durumda olabilirler.

● İki yaşındaki bir çocuk, törensel davranışlara çok önem verir ve her şeyin her gün aynı biçimde yapılmasını ister.

● Bu yaşlar "niçin" sorusunun sıkça sorulduğu dö-

nemlerdir. Ne kadar cevap verirsiniz verin, soru yine aynı olacaktır.

● Özellikle geceleri, tüylü halılara, oyuncaklara ve battaniyelere ilgisi artar.

● Ailede, yeni bir eve taşınma ya da yeni bir bebeğin doğması gibi karışıklıklar olduğu dönemlerde, çocuğun gelişmesi geriliyormuş gibi görünebilir.

● Küçük bir çocuk, onu almaya geldiğinizde, sizin dikkatinizi çekebilmek için ağlayıp sızlıyor olabilir, ancak başka bir bebeğin ya da arkadaşlarının yanında gayet sakin ve güzel davranabilir.

● Bu yaşta, çocuğunuza ne yapması gerektiğini çok açık ve basit bir biçimde açıklamamız gerekir. Onunla her zaman akılcı bir biçimde konuşamazsınız, çünkü anlamayacaktır. Bu nedenle de yerine göre, "Ben istediğim için öyle!" demekten çekinmeyin. Örneğin arabaya oturduğunda sıkı sıkı tutunmuyorsa ya da emniyet kemerini bağlamıyorsa, onun bunu yapmasını sağlamak sizin sorumluluğunuzdur. Belki o an için kendinizi bir diktatör gibi hissedebilirsiniz ama o anki tutarlılığınız, çocuğunuzun hayatını kurtarabilir.

● Çocuklar tırmanmaya bayılırlar ve her 'tırmanıcı' da eninde sonunda birkaç kez düşer. Eğer böyle bir olasılık varsa, tırmandığı eşyayı ortadan kaldırın.

ÜÇ YAŞINDAN OKULUN İLK YILLARINA

● Bu yaşlarda çocukların çoğu, gün boyunca ana-babalarından ayrı kalacak kadar bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

● Çocuklar, sonunda, okulun ilk yıllarında, davranışlarının yol açtığı sonuçların farkına varmaya başlarlar. Sağduyuları az da olsa gelişir ve daha akılcı davranmaya başlarlar. En azından, ergenlik yıllarına dek çocuğunuzla aranızdaki ilişki daha rahatlar.

KİŞİSEL ANA-BABA STRESİ GÜNLÜĞÜNÜZ

Bir kere, kendinizi "neden" böylesine baskı altında ve mücadele içinde hissettiğinizi anladınız mı, stresinizi etkili bir biçimde kontrol etmek için önemli bir avantajı yakalamışsınız demektir. Bu işleri yoluna koymanın en verimli yollarından biri, pek çok şeyi görmenize yarayacak bir günlük tutmaktır.

GÜNLÜĞÜNÜZÜ NASIL

TUTACAKSINIZ?

✓ Günlüğünüzü haftalık, hatta mümkünse üçer günlük süreler içinde doldurun.

✓ Sabah uyandıktan akşam yatana dek, her bir saatte bir, gerilim ve mutluluk puanınızı not edin. Bu arada her türlü yorumunuzu da yazabilirsiniz.

✓ Bütün yapmanız gereken, içinde bulunduğunuz duygu halinin çeşidine göre,

İki yaşındaki bir çocuk, törensel davranışlara çok önem verir ve her şeyin her gün aynı biçimde yapılmasını ister.

0 ile 10 arası bir puan vermektir. Örneğin gerilim altındaki 0 puan huzuru ve memnuniyeti ifade ederken, 10 puan stresin doruğa ulaştığı anlamına gelir! Bu puanlar, içinde bulunduğunuz durumu kabaca tanımlar.

✓ Bir saatle izleyen saat arasında durumunuzda bir değişiklik olduğunda, niçin böyle olduğunu kısaca yazın. Dürüst olun ve bu konuda çok fazla düşünmeyin. Bu, radyoda çok berbat bir şarkı dinlemekten, yemek tenceresini ayağınıza düşürüp bütün öğle yemeğini yere saçmaya kadar her şey olabilir!

✓ Birkaç gün sonra belirli kalıpların kendini belli ettiği-

ni göreceksiniz. Stresinizin nedenleri sizi şaşırtabilir. Belki de sizi bu denli yoran, sadece çocuklarınızın yaramazlığı değil, eşinizin sizi pek fazla desteklememesidir.

✓ Belli başlı stres kaynaklarını belirledikten sonra, artık değişiklikler yapmaya başlayabilirsiniz. Bu, durumu eşinizle konuşmanız, hatta bir danışmana başvurmanız gerektiği anlamına gelebilir. Belki de günlük programınızı yeniden düzenlersiniz ya da daha güzel ve rahatlatıcı müzikler dinlersiniz. Örnek oluşturması için bir anneden, böyle bir günlük oluşturmasını istedik. İşte annenin stres günlüğü:

Tarih: 3 Aralık

SAAT	GERİLİM	MUTLULUK	DEĞİŞİKLİĞİN NEDENİ
07.00	6	3	Kızım kendil yatağında uymuyor.
08.00	4	7	Kızım bütün kahvaltısını yedi, dört gözle bir komşumuzu bekliyor.
09.00	7	5	Şimdi eşim aradı. Akşama bir arkadaşını yemeğe getirmek istiyor. Alışveriş yapmam gerek. Mahvoldum!
10.00	3	8	Komşumuz geldi. Çok sevimli ve neşeli biri. Beni mutlu etti.
11.00	2	8	Komşumuz, ben alışverişteyken kızımı alabileceğini söylüyor. Kararsızım; karar vermekten nefret ediyorum.
13.00	8	3	Sanki neden kızımı alışverişe götürdüm. Her zaman ortalığı karıştırıyor.
14.00	2	6	Kızım öğlen uykusunda. Ortalık çok huzurlu.

PRATİK ÖNERİLER

★Mümkün olduğu kadar çok pratik öneri alın ve yardım tekliflerini asla geri çevirmeyin.

★Bunaldığınızda, nedenini hemen not edin.

★Kendinize, ilgileriniz ve hobileriniz için zaman yaratın ve eşinizin gereksinimlerini de ihmal etmeyin.

★İşler güçleşmeye başladığında, doğrudan yardım arayın ve baş edemediğiniz için utanç duymayın.

★Yalnız olmadığınızı hiç unutmayın. Her ana-baba, bir biçimde sizin hissettiklerinizi hissetmiştir.

★Mizah duygunuzu, olayların komik taraflarını bulma yeteneğinizi kullanmayı ihmal etmeyiniz. Bu, sizin strese karşı en büyük müttefikinizdir.

SIKINTISI OLAN SADECE SİZ DEĞİLSİNİZ

"Hep yandaki komşumun örnek bir anne olduğunu zannedirdim. Çocuklarını öyle iyi yönetiyordu ki, ben kendimi beceriksiz biri gibi görüyordum. Ne zaman ona gitsem, evi son derece düzenliydi ve çocukları benim azıllar yanında, çok uslu ve iyi davranıyorlardı. Ancak birkaç hafta önce, komşum ağlayarak kapımı çaldı. İyi bir anne olmadığını düşündüğünden kendini çok kötü hissediyordu ve 'Her şeyi berbat ettim,' diyordu. Artık bizim çok iyi arkadaşız ve aramızdaki bütün duvarlar yıkıldı."

"Arkadaşım, kendisiyle birlikte, 2-3 akşamda bir, bir jimnastik salonuna gitmemi teklif ettiğinde, oraya gidip gelmemin ve külfetinin, yararımdan daha çok olacağını düşünmüştüm. Ancak o ısrar etti ve şimdi çok memnunuz. Perşembeler benim gecem. Eşim, çocuklara bakıyor ve jimnastikten eve döndüğümde, kendimi çok daha iyi ve zinde hissediyorum. Şimdi onlar için çok daha iyi bir anneyim."

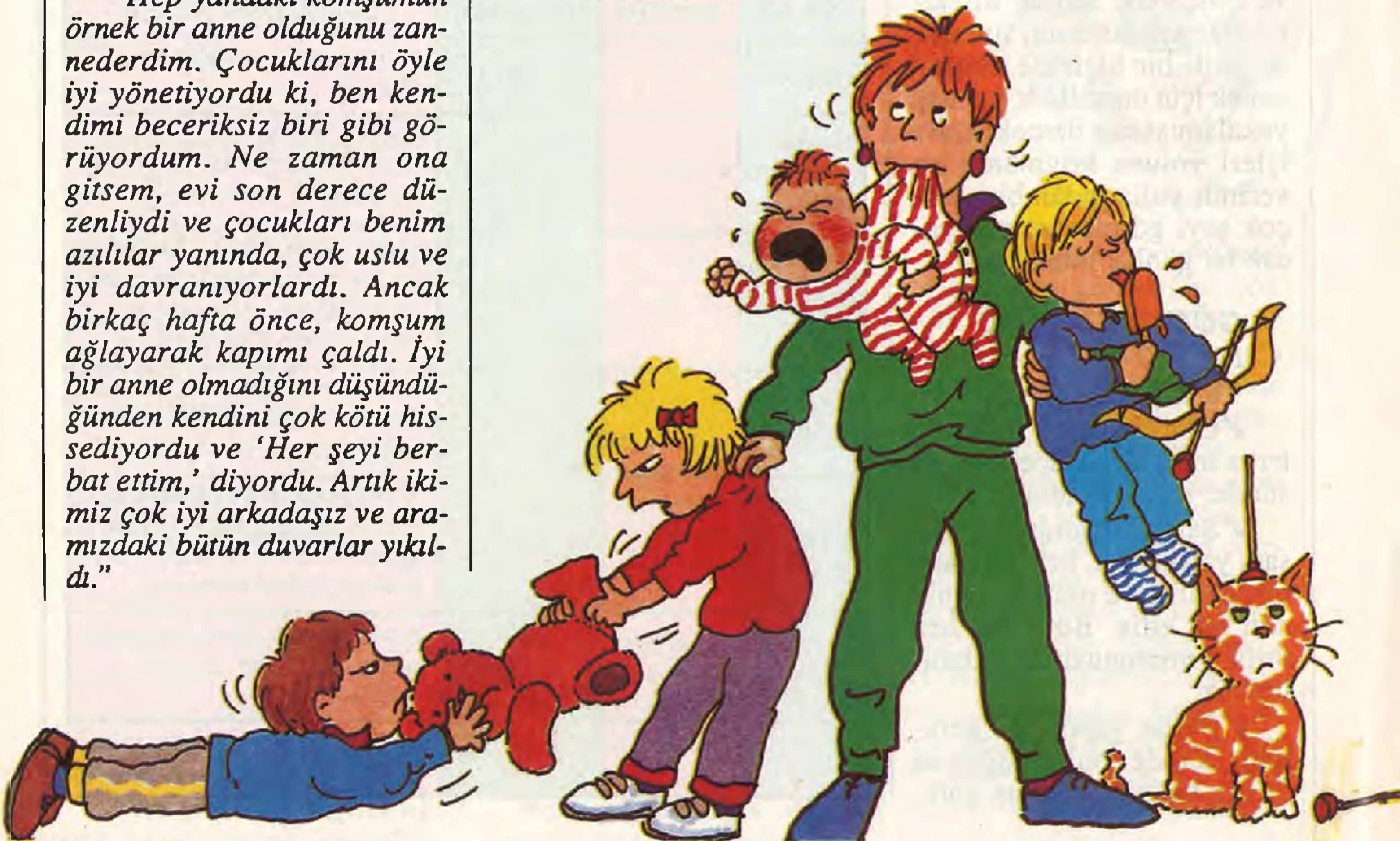
"Artık dayanamayacak hale geldiğimde ve kızımın hiç baş edemediğim zamanlar olduğunu kendime itiraf etmek zorunda kaldığımda, an-

**Çocuklar,
bir şeyi reddetmeyi,
kabul etmekten
biraz daha
önce öğrenirler.**

neme bir telefon açtım. Bana, her zaman akılcı öğütler vermiştir. Özellikle benim gibi çabuk telaşlanan biri için bu tür bir fikir alışverişi oldukça önem taşıyor."

"Sanki neden hiçbir iş planladığım gibi gitmez? Hamileyken kendimce, her türlü kısıtlama ve kuralı belirlemişim: Çocuklarım şeker yemeyecek ve onlara bir şey söylediğimde cevap vermeyeceklerdi. Saçları taralı ve dişleri fırçalanmış bir şekilde her akşam saat 6.30'da yataklarında olacaktı. Eşim işten döndüğünde ben üstümü değiştirmiş ve kendimi hazırlamış olacaktım!... Ve bunun gibi pek çok şey. Bu düşüncelerimi uygulamaya çalışmak ve çok kötü şekilde başarısızlığa uğramak sinirlerimi ve sağlığımı harabetti. Ancak, artık eskisinden çok daha iyi bir biçimde işleri yönetebiliyorum."

ÇEV: Hamdi ERKUNT

Çocuklarla İletişim Kurmanın Yolları

İlhami FINDIKÇI

Anne-baba ve öğretmenler çocuklarla iletişimde bulunurken onları itmeye değil, kendilerine yaklaştırmaya, kazanmaya ve onlara her fırsatta yeni bilgi ve beceriler edinebilecekleri ortamlar oluşturmaya özen göstermelidirler.

Anne ya da baba olmak, insanlar için sorumlulukların en büyüğü olarak bilinmektedir. Yine bilinen bir gerçek daha var ki, o da aileye bir çocuğun gelmesi, ailenin yaşam biçimini önemli ölçüde etkilemektedir. Belirli genetik özelliklerle donanmış olarak dünyaya gelen çocuğun gelişimi, öteki canlılara göre uzunca bir süreç içinde gerçekleşir. Bu gelişim süreci içinde, öncelikle yakın çevreyle olan ilişkiler, anne-babanın çocuk yetiştirme tutumları, ailede çocuğa verilen değer, ona gösterilen ilgi, saygı gibi özellikler, çocuğun gelişimini etkilemektedir. Böylece çocuğun doğuştan gösterdiği özellikler, çevreyle etkileşim sonucu gelişir.

Çevreyle etkileşimin altını çizmekte yarar var. Çünkü çevreyle etkileşim, bireyin başka insanlarla olan ilişkilerini belirleyen, davranış kalıplarının belirlenmesini etkileyen özellikleri içerir. Özel-

likle hayatın ilk yıllarında çocuğun yakın çevresiyle etkileşimi, onun gelişiminin olumlu ya da olumsuz biçimde etkilenmesinde önemli bir etkidir.

Gerek çocukların gerekse yetişkinlerin kendileri dışın-

daki insanlarla etkileşimlerinin sağlıklı olmasında, iletişimin çok önemli bir rolü vardır. Bu açıdan anne-baba ve öğretmenlerin çocuklarla iletişim biçimleri, önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ilişkiler, et-

kileşim süreci içinde, iletişim kanalıyla gerçekleşmektedir. Yapılan araştırmalarda, anne, baba ya da öğretmenlerin; çocuk eğitimi konusunda, birer

Anne-baba ya da öğretmenler; genelde sağlıklı bir yaklaşıma sahip oldukları halde, çocuklarla sağlıklı bir iletişim kuramadıkları için olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

yetişkin olarak çoğu zaman olumlu yaklaşımlara sahip oldukları halde, çeşitli iletişim sorunlarından dolayı hatalar yaptıkları ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle anne-baba ya da öğretmenler; çoğu zaman temelde sağlıklı bir yaklaşıma sahip oldukları halde, çocuklarla sağlıklı bir iletişim kuramadıkları için olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

Çocukla sağlıklı bir iletişim, onun söylediklerini anlamayı, onu bir birey olarak kabul etmeyi ve iletişim becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir.

Çocuklarla sağlıklı bir iletişim kurmak sanıldığı kadar zor değildir; yalnız bazı bece-

riler gerektirir. Yetişkinler bu becerileri edindiklerinde, rahat bir iletişim süreci oluşturabilirler. Çocukla sağlıklı bir iletişim, onun söylediklerini anlamayı, onu bir birey olarak kabul etmeyi ve iletişim becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir.

Günlük yaşamda, ana-babaların çocukların çeşitli davranışlarına gösterdikleri tepkiler, olaylara yaklaşım biçimleri; çocuklarda birtakım olumlu davranışların yerleşmesini sağlayabileceği gibi, tam tersine de neden olabilir.

Aşağıda, ana-baba, öğretmen ve çocuklar arasında geçen bazı örnek olaylar yer almaktadır. Bu olaylar, çocuklarla yetişkinler arasındaki iletişim yetersizliğinin doğurduğu sonuçları ve hatalı yaklaşımların ne şekilde düzeltilebileceğine ilişkin bazı bilgileri içermektedir.

İletişim Yetersizliği

İlkokul 2. sınıf öğrencisi olan Ahmet, okula geç kalmış, zil çaldıktan on dakika kadar sonra sınıfın kapısını çalmış ve içeriye girmiştir.

— Şey, öğretmenim. Annem...

Öğretmen, Ahmet'in söylemek istediklerini tamamlamasına fırsat bile vermez.

— Gir, gir bakalım. Bir daha geç kalırsan karışmam, sınıfa da almam.

Bu küçük olayda tipik bir yetersiz iletişim söz konusudur. Kuşkusuz, Ahmet'in geç kalmasının bir nedeni vardır; ancak bunu anlatamamıştır. Çünkü öğretmeni hemen onun sözünü keserek kesin yargısını ortaya koymuştur. Öğretmenin buradaki hatası, Ahmet'i dinlememesidir.

Konuşma sırasında öğretmenin yaklaşımı şöyle olabilirdi :

— Şey öğretmenim. Annem biraz rahatsızdı, onun için geç kaldım.

— Gel bakalım Ahmet. Biz de seni merak etmiştik. Annene de üzuldüm. Peki nesi varmış, bir doktora ....

Sevinç beş yaşındadır. Bahçede oynadıktan sonra, elbisesinin bir tarafı kirlenmiş olarak eve gelir. Bu, Sevinç'in oyun sırasında temiz olmayan bir yere oturmasından kaynaklanmıştır. Sevinç durumu annesine anlatmaya çalışır :

— Anneciğim ben bahçede oynarken ....

— Tamam tamam bir bahane uydurma. İşlediğin suç biliyorsun, durum meydana. Seni pataklamadan banyoya git.

Yetişkinlerin dinleme becerisine sahip olmaları, sağlıklı iletişimin temel koşullarından biridir.

Bu örnekte de sorun aynı. Anne, çocuğunu dinlememiştir. Çocuğun başından geçen olayı anlatması mümkün olamamıştır. İletişim, sert bir yaklaşımla kesilmiştir. Oysa bu yaşta bir çocuk için doğal sayılabilen böylesi bir durumda, annenin yine öncelikle çocuğunu dinlemesi ve çocuğun duygularını paylaşması gerekirdi.

Anne ile Sevinç arasındaki iletişim şu şekilde gerçekleşebilirdi.

— Anneciğim, ben bahçede oynarken elbisem kirlendi. Ama istemedim oldu. Pis bir yere oturmuşum.

— Elbisenin kirlenmesine

üzüldüm. Haydi gel seninle birlikte temizlemeye çalışalım.

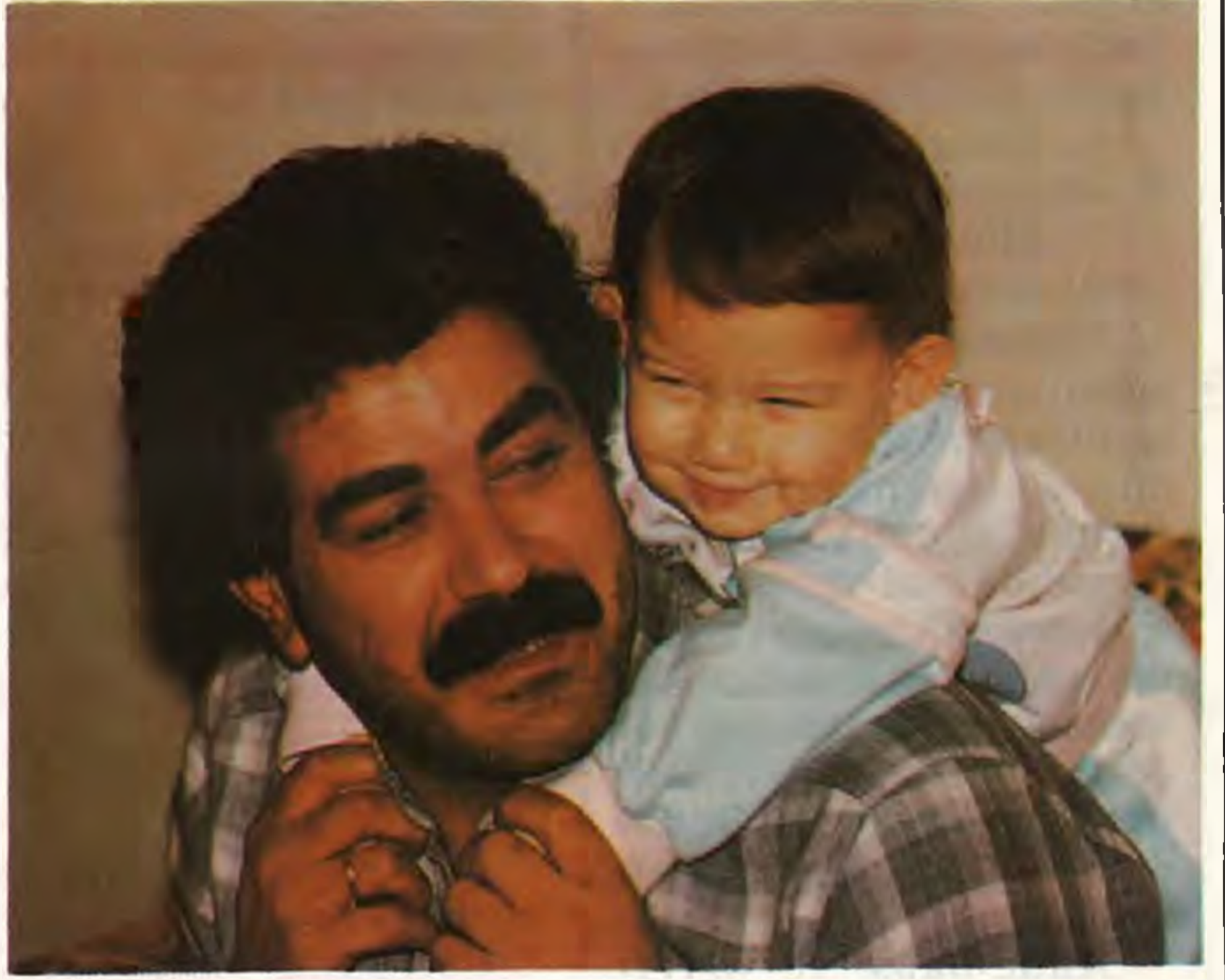
Bu durumda çocuk, sorunu anlatmış, kendisini ifade etmiş olmanın rahatlığı içindedir. Anne ise onu dinlemesini bilmiş, onu anlamış ve soruna birlikte çözüm getirmeyi önermiştir. Sağlıklı bir iletişimde temel koşullardan biri, yetişkinlerin dinleme becerisine sahip olmalarıdır.

İnatlaşma

İletişimde dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri de yetişkinlerin, olayı, çocuğu karşılarına değil, yanlarına alarak değerlendirmeleridir. Bir başka deyişle çocukla inatlaşmaya girmeden; ona üstünlük sağlamaya, galip gelmeye çalışmadan; önce onun bir birey olarak benimsenmesi ve görüşlerine değer verilmesi gereklidir. Daha sonra yapılacak olan ise sorunun çözümünü çocukla birlikte aramak ve bu olaydan yararlanarak çocuk için bir öğrenme ortamı oluşturmaktır.

İletişimde dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri de yetişkinlerin, olayı, çocuğu karşılarına değil, yanlarına alarak değerlendirmeleridir.

Anne-baba ve öğretmenler, çocuklarla olan iletişimlerini, her fırsattan yararlanarak geliştirmeli, iletişim kapısını sürekli açık bulundurabilmelidirler. Bir sorunu ol-

duğunda konuşturmamak, kızmak, kendini ifade etmesini engellemek; çocuğun yavaş yavaş olaylara aldırmasına, konuşmaktan çekinmesine, çekingen davranışlarda bulunmasına, sonuçta ise içe kapanık bir kişilik yapısı geliştirmesine yol açabilir.

"Sen-Ben" Mesajı

Çocuklarla iletişimde, özellikle iletişimin sürdürülmesi bakımından önemli olan bir nokta da yetişkinin söylediği cümlelerdeki "sen-ben" mesajlarıdır. İletişimin sürmesinde, "ben-dili"nin "sen-dili"nden daha etkili olduğu ortaya konulmuştur.

Okuldan eve dönen yedi yaşındaki Esengül, o gün çok acıkmıştır. Üstünü değiştirmeden ve ellerini yıkamadan masaya oturmuş, yemek istemektedir.

—Anne ya, çok acıktım.

—Pasaklı pasaklı oturdu yine (sen). Üstünü bile değiştirmemişsin (sen). Bir de yemek istiyorsun. Sinirlendirme insanı da kalk ça-

buk!

—Önlüğümü çıkarmayacağım, ellerimi de yıkamayacağım işte.

Olayda görüldüğü gibi, anne, sürekli olarak "sen-dili" kullanmıştır. Ayrıca yaklaşımı da sert ve sorunu yokuşa sürer biçimdedir. "Sen-dili", çocuğu suçlayıcı nitelikler taşır. Olaydaki anne de bu yaklaşımıyla küçücük bir sorunun büyümesine yol açmıştır.

Sürekli olarak çocukların suçlandığı bu tür yaklaşımlar, çocuklardaki benlik saygısının da düşük olmasına, çocuğun zamanla kendisini beğenmemesine hatta kendisini suçlamasına yol açabilir. Bu tür sorunların önlenmesi için iletişimde "ben-dili"nin kullanılması daha olumlu sonuçlar vermektedir.

Örnek olayımıza yeniden dönelim. Konuşma sırasında annenin yaklaşımı şu şekilde olabilirdi:

— Anne ya, çok acıktım.

— Çok acıkan kızıma neler neler hazırlayacağım şim-

di (ben). Bu arada çabucak üstünü değiştirip, ellerini yıkar san çok sevinirim (ben).

— Tamam anne. Ama ben de yardım edeyim sana.

— Olur yavrum. Daha çabuk hazırlarız.

Dikkat edilirse, "ben-dili" kullanan anne, çocuğunu anlamış, onu anladığını belli etmiş ve sorununu paylaşmıştır. Çocuğun yapması gerekeni de onu suçlamadan anlatmıştır. Annenin yaklaşımı, sorunun çözümlenmesini sağlamanın yanında, işin çocukla birlikte gerçekleştirilmesini de sağlamıştır. Bunun da çocuğa sayısız yararları vardır.

Anne-baba ve öğretmenler çocuklarla iletişimde bulunurken onları itmeye değil, kendilerine yaklaştırmaya, kazanmaya ve onlara her fırsatta yeni bilgi ve beceriler edinebilecekleri ortamlar oluşturmaya özen göstermelidirler.

İletişim ve Öğrenme

Sağlıklı bir iletişimin en önemli sonuçlarından biri de çocukların öğrenmelerine etkisidir. Gerek yetişkinlerin kendi aralarındaki gerekse çocuklarla olan iletişim ve etkileşimlerinin kalitesi, bu etkileşimler sonucu gerçekleşecek öğrenmelerin kalitesini de etkiler. Nitekim belirli ipuçlarından hareket edilerek sürdürülen ve karşılıklı saygının da göz ardı edilmediği iletişim biçimi, eğitim ve öğretim için verimli bir ortam oluşturur. Her ne kadar okullardaki öğretim belirli programlar çerçevesinde gerçekleştiriliyorsa da öğretmenler, belli konuları, herhangi bir olay ya da bir soruyu temel alıp çocuklara aktarabilmeli-

dirler: Karlı bir günde karın oluşumunun basitçe de olsa anlatılmasının yararlı olması gibi.

Aynı durum ev için de geçerlidir. Anne-baba ve önceki yetişkinler, çocukların bazı söz, soru ya da davranışlarından yola çıkarak onlara söz konusu olay hakkında bilgi aktarabilirler. Yemeklere neden tuz konulduğunu soran 5

cağı çeşitli öğrenme ortamları hazırlayabilirler. Ancak bu, her fırsatta çocuklara öğüt vermek demek değildir. Birtakım olaylardan yararlanıp çocuklara bazı bilgiler aktarılırken onların istekli ve bu bilgileri almaya hazır olmaları gereği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sürekli bir gelişim içinde olan çocukların kalıcı bilgi ve becerilerin çoğunu yaşayarak edindikleri bilinmektedir. Yaparak ve yaşayarak öğrenme ise ancak, çocuklar bilgi ve beceri kazanmada aktif kılındıklarında gerçekleşir.

yaşındaki bir çocuğa, anne ya da babasının, vücudun ihtiyaçları konusunda, onun anlayabileceği dille bazı bilgiler aktarması, buna örnek gösterilebilir.

Sürekli bir gelişim içinde olan çocukların kalıcı bilgi ve becerilerin çoğunu yaşayarak edindikleri bilinmektedir. Bu nedenle de onlar, bilgi ve becerilerin kazandırılmasında aktif kılınmalıdırlar. Çünkü, yaparak ve yaşayarak öğrenme, ancak çocuklar bilgi ve becerileri kazanmada aktif kılındıklarında gerçekleşir. Tüm bunlar, öncelikle olumlu bir iletişim ortamı gerektirir.

Temel bilgi ve becerilerin kazandırılması sürecinde anne-babaların çocuklara yaklaşımları, sağlıklı bir öğrenmenin ve sağlıklı bir gelişimin en önemli belirleyicilerindendir.

Anne-babalar, günlük yaşamlarında, sağlıklı bir iletişim biçimine sahip olarak çocuklarına, onların aktif ola-

Görüldüğü gibi, 'çocuğa saygı'yı temel alan bir iletişim yaklaşımına sahip olunması, sayısız olumlu sonuçlar vermektedir.

Hareket Noktası

İletişimde unutulmaması gereken önemli ilkelere biri de çocukların doğru yaptıkları davranışların temel alınmasıdır. Çocuğa olumlu yaklaşım; yapılmaması gerekenlerden değil, yapılması gerekenlerden; çocuğun yanlışlarından değil, doğrularından hareket etmeyi gerektirir. Olayı bir örnekle açıklayalım:

6 yaşındaki Esmâ, küçük kardeşiyle oynarken plastik oyuncağının parçaları birbirinden ayrılmıştır. 4 yaşındaki kardeşi Ali de bu yüzden ağlamaktadır. Esmâ duruma çok üzülmüş ve oyuncağın parçalarını birleştirmeye çalışmaktadır; bunu, kısmen başarmıştır da. Bu arada anne odaya girer:

— Kırдын değil mi?

— Şey... yapıyorum.

— Kes, kes konuşmayı, yapıyormuş. Yapacaktın da niye bozdun. Bırak sen onu kalsın, akşama baban yapar.

Bu örnekte, annenin yaklaşımının sert olduğu ve iletişimi sürdürmeye değil, adeta bir an önce kesmeye yönelik olduğu söylenebilir. Oysa sağlıklı bir iletişimle yani doğru bir yaklaşımla olayın tatlıya bağlanması mümkün olabileceği gibi, çocuğun, bundan faydalanarak çeşitli dersler çıkarması da sağlanabilirdi. Olay artık olmuş, yani oyuncak bozulmuştur. Bunu geriye döndürmek mümkün olamayaacağına göre, annenin yaklaşımı daha yumuşak olmalıydı; üstelik oyuncak onarılabilirken.

Annenin yaklaşımı şöyle olabilirdi :

— Görüyorum ki oyuncuğunuz parçalara ayrılmış, sen de üzülmüşsün. Ben de üzuldüm. Oyuncuğa bir bakalım. Evet.. Aferin iki parçasını yerleştirmişsin bile.

— Anne, oynarken Ali oyuncuğın üzerine oturdu. Ben de çektim, böyle oldu.

— Ben kardeşinle ilgilenirken sen de onu onarmaya çalış bakalım. Olmazsa seninle birlikte onarırız. Ayrıca bir daha parçalarının ayrılması için de bir çözüm bulmalıyız.

— Daha dikkatli olmalıyız herhalde...

Anne olayı büyütmemiştir. Kurduğu iletişim, çocuğun bu olaydan yararlanıp bazı dersler çıkarmasını, bir çözüme varmasını sağlayabilecek niteliktedir. Öncelikle çocuğun üzüntüsünü algıladığını ve onu paylaştığını belirtmiştir. Bu olayda en önemli nokta, annenin, hareket noktası olarak olayın olumlu yanını seçmesidir. Çocuğun,

bozulan oyuncuğın iki parçasını doğru yerleştirmesi ane tarafından olumlu karşılanmış; çocuk bu noktadan hareketle bir de desteklenmiştir. Daha sonra annenin, çocuk için önemli bir deneyim olan bu olayı anlatmasını sağlaması da çocuğun kendisini ifade etmesi bakımından yararlıdır. Ayrıca ane, oyuncuğı onarabileceğini tahmin etmekle, bu iş için çocuğı da motive etmiş oluyor.

Yetişkinlerin çocuklara sundukları hazır çözümler, kuşkusuz zaman zaman yararlıdır. Ancak olaylar ve çeşitli sorunlar karşısında çocukların düşüncelerini, çözüm önerilerini istemek, onların düşünme becerilerini geliştirir.

Bu olayın en önemli noktalarından biri de annenin, bu tür olayların olmaması için daha dikkatli olunmasının gereğini çocuğına bildirmesidir. Anne, bilinçli olarak çözümü çocuğına bırakmıştır.

Yetişkinlerin çocuklara sundukları hazır çözümler kuşkusuz zaman zaman yararlıdır. Ancak olaylar ve çeşitli sorunlar karşısında çocukların düşüncelerini, çözüm önerilerini istemek, onların düşünme becerilerini geliştirir. Aktif olduğu bu tür ortamlarda, çocuk, yaşayarak öğrenir. Bu öğrenme de daha kalıcı olur.

Anne-babanın, özellikle çocuğun yol açtığı sorunlara ilişkin olarak yine çözümü de onun bulmasını istemeleri, onu bu konuda düşünmeye yönlentmeleri yararlıdır. Bu, çocuğun bulduğu her çözümün her zaman uygulanacağı anlamına da gelmez. Çünkü çocuğun çözümü yetersiz ve basit olabilir.

Ancak burada önemli olan, çocuğun düşünmeye yönlentilmesi ve daha da önemlisi, sorunlar karşısında hazır doğrular ve çözümler sunmak yerine, bunların çocuğına buldurulmasıdır.

Koşullu Yaklaşım

Anne-babalar, çocuk eğitiminde zaman zaman bazı iş ya da davranışları çocuklara yaptırmakta güçlük çekerler. Çoğu zaman da böylesi durumlarda çaresiz kalıp ya tamamen boş verip çocuğun istediğini yapmasına seyirci kalırlar ya da aşırı sert davranıp yasaklamalara giderler. Kuşkusuz her iki yaklaşım biçimi de çeşitli olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Oysa çocuklara, bazı işleri daha kolay ve onunla olan etkileşimi olumsuz yönde etkilemeyecek biçimde yaptırmının yolları vardır. Özellikle çocukla olan iletişimin niteliği burada da ön plana çıkmaktadır. Olayı yine bir örnekle sürdürelim :

İlkokul 3. sınıf öğrencisi Orhan yemek seçmektedir. Tatlıyı çok sevmesine karşılık, kerevizi hiç yemek istememektedir.

— Anne yine kereviz yapmışsın, ben bunu yemem ki. Ben tatlı yiyeceğim.

— Biraz kereviz yedikten sonra tatlıyı yiyebilirsin.

— Ama birazcık yiyece-

ğim, olur mu?

— Tamam, olur.

Olaydaki annenin yaklaşımı, çocuğun hemen tepki gösterebileceği biçimde değil, sorunun daha da büyümesini önleyecek biçimde olmuştur. Anne, tatlıyı çok yemek isteyen ama kereviz yemek istemeyen çocuğun tatlıyı yiyebilmesi için biraz kereviz yemesi gerektiğini uygun bir dille anlatmış ve başarılı da olmuştur. Yani tatlı yiyebilmesi için, kereviz yemesini ön koşul yapmıştır.

Annenin yaklaşımı, eğitimde uzun zamandır uygulanan ve davranışçı ekol tarafından geliştirilen bir ilkenin basit bir örneğidir. Bu, *Premack İlkesi* olarak bilinir ve şöyle özetlenebilir: Çocuğun yapma olasılığı düşük olan davranışları, yapma olasılığı yüksek olan davranışları için ön koşul olarak kullanılır. Başka bir deyişle çocuğun yapmaktan hoşlandığı şey, yapmaktan hoşlanmadığı şeyi pekiştirir. Örneğimizde de tatlı, kerevizi pekiştirmiştir. Bu yaklaşım daha birçok durumda kullanılabilir. Örneğin "Ellerini yıkadıktan sonra yiyebilirsin", "Ders yaptıktan sonra oynayabilirsin," gibi. Anne-baba, dikkatli olmalı ve o anda ortaya çıkma olasılığı yüksek olan davranışla düşük olan davranışı, belirlemelidir. Sonra ortaya çıkma olasılığı yüksek olan davranışın gerçekleşebilmesi için önce istenmeyen davranışın gerçekleştirilmesi istenir. Bu uygulamada, yetişkinin kararlı olması gereklidir. Unutulmaması gereken nokta, bu yaklaşımın hemen her olay için kullanılmaması gerektiğidir.

Sonuç

Çocuklarla iletişimde bulunurken öncelikle iletişim

kanallarının açık bulundurulmasına dikkat edilmesi gereklidir. Öyle ki, çocuk, istediği herhangi bir zamanda, anne, baba ya da öğretmene merak ettiği bir şeyi sorabilsin; sorunlarını anlatabilsin. Örnek olaylarda da görüldüğü gibi, sert ve baskıcı yaklaşımlar, iletişimin kopmasına yol açmaktadır.

Çocuklarla konuşulduğunda, öncelikle onların doğru yaptıkları şeylerden hareket edilmeli ve mümkünse kendi yanlışlarını kendilerinin bulması sağlanmalıdır.

• İletişimde bulunurken her şeyden önce çocuk, dinlenmelidir. Bunun için de ona zaman ayrılmalıdır.

• Sorun hissedildikten sonra, çözüm için ona ipuçları verilmeli ve çocuk alternatif çözümler üretmeye yönlendirilmelidir. Bulduğu çözümler tartışılmalı ve bu konuda onlara rehber olunmalıdır.

• Yetişkinler olayları, çocukları karşısına alarak değil, yanlarına alarak değerlendirmelidirler. Çocuk aşılmalı, küçük düşürülmemeli ve "ben-dili" kullanılmaya dikkat edilmelidir. Çocuğa karşı dürüst olunmalı ve "Nasıl olsa çocuktur," deyip yanlış bilgiler vermektense, onu aldatmaktan kaçınılmalıdır.

• Çocuklarla konuşulduğunda, önce onların doğru yaptıkları şeylerden hareket edilmeli ve mümkünse kendi yanlışlarını kendilerinin bulması sağlanmalıdır.

• Gelişim döneminin genel özellikleri aynı olmakla birlikte, her çocuğun farklı özelliklere ve kendisine has bir gelişim biçimine sahip olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

1- Davaslıgil, Ümit. "Sağlıklı Bir Dil Gelişimi İçin Bazı Öneriler" *Aile ve Çocuk* 6. Akbank yay., İstanbul, 1982, s 29-39.

2- Geçtan, Erigin. *İnsan Olmak* (6. Basım). Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989.

3- Gitzmez, Ali Sadı. *0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişim*. V yay., Ankara, 1989.

4- Köknel Özcan. *İnsanı Anlamak*. (3. Basım). Altın Kitaplar yay. İstanbul, ty.

5- Mc.Whirter, J. J.- Voltan Acar, N. *Çocukla İletişim*. Nüve mat., Ankara, 1985.

6- Spock, B. *Çocuk Bakımı ve Eğitimi* (4. Basım). Bilgi yay., Ankara 1985.

Okulöncesi Eğitiminde Çevre ve Aile İşbirliği, Eğitimde Süreklilik

Yard. Doç. Dr. Sevda BEKMAN
(Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

Okulöncesi kurumundan ilkokula geçiş önemlidir. Bu geçiş ne denli uyumlu ve sağlıklı olursa, çocuğun ilkokuldaki yılları da o denli başarılı olacaktır. İki kurumun birbirinden temel farklılıklar göstermesi, çocuklar açısından zararlı olacaktır.

Çocuğun, gerek eğitimdeki farklı çevrelerle gerek genel olarak çevresini oluşturan farklı gruplarla ilişkisinde, değişmezlik ve süreklilik önemlidir.⁽¹⁾

Okulöncesi eğitimi, ev ile işbirliği yaptığı ve onu tanımladığı sürece etkili olur. Okulöncesi devrede, eğitim

Okulöncesi eğitimi, ev ile işbirliği yaptığı ve onu tanımladığı sürece etkili olur.

evden kopuk olmamalı ve evin yerini almamalıdır. Çocuklar, doğrudan deneyimleri içinde olmayan kavramları, kendilerine yabancı geldiği için kabul etmezler.⁽²⁾ Buna karşı başarılı olmak isteyen bir okulöncesi eğitim kurumu, çocukların ev ve çevrelerindeki deneyimlerinden hareket etmelidir. Okul ile ev birbirinden kopuk olduğu zaman, çocuk farklı kültürde bulunuyor demektir. Bu da ev ile okul değerleri arasında kopukluk yaratır. Çocukların eğitimi, anne babaların, profesyonellerin ve çevrenin işbirliğini gerektirir.

Başarılı olmak isteyen bir okulöncesi eğitim kurumu, çocukların ev ve çevrelerindeki deneyimlerinden hareket etmelidir.

Çocuk her yerde öğrenir; çocuğun en önemli öğretmeni ana-babasıdır. Okulöncesi eğitimcileri bunu gözden çıkarmamalı, çocukların ana-baba-

ları tarafından edindikleri öğrenme deneyimlerini geliştirmeye çalışmalıdırlar. Eğitim süreklidir. Okulöncesi kurumu, öğrenmenin gerçekleştiği önemli bir ortamdır. Ancak unutulmaması gereken, gelişimin ilk yıllarında öğrenmenin asıl gerçekleştiği yer evdir. Okulöncesi eğiticileri, eğitimi sadece kendilerine ait ve kurumu da bunun gerçekleştiği tek yer olarak görmemelidirler. Okulöncesi eğitiminin tek bir modeli yoktur. Eğitim, her an değişmekte olan toplum ve çevreye uymalıdır.

Okul, ev ve çevre işbirliğini gerçekleştirmekte öğretmenlere, anne-babalara farklı roller düşmektedir. Öğretmenler, çocukların kurum dışındaki yaşamlarını öğrenmek için kurumun dışına çıkmalı; anne-babalar da çocuklarının kurum içindeki yaşamlarını öğrenmek için kurumun içine girmelidirler.⁽¹⁾

Okulöncesi eğiticileri, çocukların ana-babaları tarafından edindikleri öğrenme deneyimlerini geliştirmeye çalışmalıdırlar.

Bu bakış açısı, okulöncesi eğitim kurumunun geleneksel ortamında radikal değişikliklere gereksinimleri gündeme getirebilir. Okulöncesi eğitimi, zorunlu eğitimin kurallarından uzak olduğu için farklı uyarlamaları deneyebilir. İşbirliğinin sağlanmasında ana-baba ve öğretmenlere düşen farklı rollerin yanında,

uygulanan program da önemlidir. Programın hazırlanmasında önemli bir nokta, genel gelişim özellikleri ile çocuğun kendi kültürüne yönelik deneyimlerinden yola çıkmaktır. Okulöncesi eğitim kurumu çevreden ve evden kendini koparmışsa, çocuğun çok yönlü gelişimini ve bireysel gereksinimlerini karşılayamaz. Bir eğiticinin, kendi grubundaki 10-20, yerine göre 25-30 çocuğun bu gereksinimlerini salt gözlemlerle belirleyemeyeceği açıktır.

Okulöncesi eğiticileri, eğitimi sadece kendilerine ait ve kurumu da bunun gerçekleştiği tek yer olarak görmemelidirler.

Ev ile okulöncesi eğitim kurumu arasındaki ilişkinin sağlıklı yürümesi, öğretmen tarafından büyük bir çaba gösterilmesini gerektirir. Öğretmenlerin yalnızca çocuk ağırlıklı değil, çevreye ve aileye dönük programlar uygulamaları gereklidir. Ana-babalar, öğrenmeyi kısıtlayıcı olarak değil de öğrenme için kaynak olarak görülmelidirler. Bu işbirliğinde ana-baba ve öğretmenlere düşecek rollerin ayrıntılarına burada girmeyeceğim. Yalnızca üstünde durduğum husus, ana-babaların okuldan uzak tutulmaması, onların da bu eğitimde rol alması ve okulda yapılanları bilmesi gerektiğidir. Şunu unutmamalıyım ki, çocukları en iyi tanıyan, ana-babalarıdır. Tanıdığı çocuğunu anneye tanıtmayı bırakalım; çocuğa ise anneyi de

Çevreden ve evden kendini koparan bir okulöncesi eğitim kurumu, çocuğun çok yönlü gelişimini ve bireysel gereksinimlerini karşılayamaz.

eğitime katarak yardımcı olalım.

Çocuğun eğitiminde, ilkökul ile okulöncesi eğitim kurumu arasındaki devamlılık da önemli bir etkidir. Okulöncesi kurumundan ilkökula geçiş önemlidir. Bu geçiş ne denli uyumlu ve sağlıklı olursa, çocuğun ilkökuldaki yılları da o denli başarılı olacaktır. Bu ise iki kurum arasındaki devamlılıkla sağlanır. İlkokulun birinci yılı, zorunlu eğitimin ağır koşullarından uzak, okulöncesi eğitim kurumuna yakın, ancak zorunlu eğitim ortamı niteliğinde olursa çocukların bu farklı ortamdaki başlangıç yılları daha uyumlu geçecektir. Her iki kurumun, koşullar bakımından birbirine yakın olması gerekir. Eğer iki kurum birbirinden temel farklılıklar gösterirse bu, çocuklar açısından zararlı olacaktır.⁽³⁾

KAYNAKÇA

1- Woodhead, M. (1977), Co-operation between parents, preschool and the community. Council of Europe, Strasbourg.

2- Ulcay, S. (1983), Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurumlarında Yıllık Program. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

3- King, K. ve Myers, R. (1983), Preventing school failure: The relationship between preschool and primary education. Ottawa, IDRC 172 e.

Duygusal Ezim

Yard. Doç. Dr. Fatoş ERKMAN
(Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

Yetişkinler, özellikle anne-baba ve öğretmenler olarak; çocuk ve gençlerimizle ilişkilerimizde davranışlarımıza büyük özen göstermezsek, sadece çocuklarımızın tek tek sorunlu, olumsuz yetişkinler olmasına neden olmakla kalmayıp, sorunlu toplumlar da yaratabiliriz.

Finkelhor ve Korbin (1988), çocuk istismar ve ihmali uluslararası bir konu olarak dile getirdiklerinde, bu olguyu çocukların maruz kaldıkları zararlardan biri olarak belirttiler. Bir zararın çocuk istismarı olmasını; insan davranışlarından kaynaklanmasına, davranışın yapıldığı zaman 'zararlı' diye nitelendirilmesine, çocukta olumsuz etki bırakmasına ve önlenemez olmasına bağlıyorlar. Çocuk istismar ve ihmalinin en yaygın türü, psikolojik istismar ve duygusal ezimdir.

Garbarino, Guttman ve Seeley'in (1986) önerilerinden yola çıkarak, çocuklara psikolojik yönden kötü davranışların incelenmesini; ailede, okullarda sınıf işleyişini anlamada ve çocukların korunmasında odak nokta olarak kullanabiliriz.

Genel olarak duygusal ezim; çocuğun bakımı ve eğitimiyle yükümlü kişilerin, çocuğa zarar verici dav-

ranışları ya da yapmaları gerekip de ihmal ettikleri davranışlardır (Brassard, Germain ve Hart, 1987). Eğer, yetişkin davranışlarından dolayı çocuğun fiziksel, bilişsel, psikososyal ve duygusal gelişiminde hemen ya da ileride bir duraklama, gerileme, engelleme görülüyor ise yetişkinlerin bu davranışları, duygusal ezime yol açan davranışlar olarak kabul ediliyor.

Duygusal ezime neden olan davranışlar şöyle gruplandırılmaktadır:

1- Reddetme: Çocuğa sahip çıkmama, değer vermemesi, çocuğun özelliklerini, isteklerini hiçe sayma, yeteneklerini devamlı olarak küçümseme.

2- Aşağılama: Küçültme, sürekli eleştiri, sözle hareket etme.

3- Ayırma, yalnız bırakma: Normal gelişim için gerekli olan sosyal ilişki ve kaynaklarla ilişkiyi engelleme.

4- Korkutma, tehdit, yıldırma: Sürekli olarak terk etmeyle ya da fiziksel, sosyal ya da doğa üstü güçlerle korkutma.

5- Kışkırtma, suça yöneltme: Sosyal olarak etkinliğini engelleyici biçimde toplumda hoş görülme türden davranışlara yöneltme.

6- İstismar: Çıkar için kullanma.

7- Duygusal engelleme: Duygusal gereksinimleri karşılamama, sıcaklık göstermeme, pasif bir şekilde önemsememe.

8- Yetişkinleştirme: Yaş ve gelişime dayalı olarak çocuğun kapasitesinin çok üstünde beklentilere sahip olma.

Duygusal ezim olgusunun bir özelliği, gelişimsel yönüdür. Çocuğun yaşına ve içinde bulunduğu döneme göre duygusal ezime yol açan yetişkin davranışları ve çocuktaki etkileri farklı olmaktadır.

Genelde çocuk ve gençlerde görülen etkilerin bazıları şöyle sıralanabilir:

Parmak emme-ısıırma, sallanma, alt ıslatma, yeme bozuklukları, hiperaktivite, aşırı içe dönüklük, güçsüzlük duygusu, ya saldırganlık

Aşırı disiplin, korkutarak kontrol etme ve utandırma yöntemleri, çocukların fizyolojik ve güven gereksinimlerinin tatminini engellemektedir.

ya da aşırı pasiflik, hırsızlık, yalan söyleme gibi antisosyal davranışlar; olumsuz benlik kavramı, depresyon, uyku bozuklukları, aşırı kaygı, fobiler, obsesyon gibi nevrotik reaksiyonlar; intihar, bilişsel ve duygusal gelişmede duraklama, hafıza bozukluğu, dikkat bozukluğu, öğrenme güçlüğü, güdü yetersizliği, aşırı bağımlılık, başarısızlık, geri zekâlılık, "yapay" olgunluk, psikososyal cücelik ve büyümeme sendromu.

Bu bilgilerin ışığında şu görülüyor ki, tüm yetişkinler, özellikle anne-baba ve öğretmenler olarak; çocuk ve gençlerimizle ilişkilerimizde davranışlarımıza büyük özen göstermezsek, sadece çocuklarımızın tek tek sorunlu, olumsuz yetişkinler olmasına neden olmakla kalmayıp, sorunlu toplumlar da yaratabiliriz.

Çocuğun, ailesi dışında en devamlı ve uzun süreli

içinde bulunduğu tek eğitici sistem olan okul ortamında; duygusal ezime yol açan somut öğretmen davranışlarından bazılarını da Hyman (1986) şöyle belirtmiş:

Çocuk ya da gençle alay etme, bağırma, düşük başarıyı eleştirme, aşağılayıcı ses tonuyla konuşma, ders dışı faaliyetlerden men etme, isim takma, okul sonrası ceza olarak ders yaptırma, başka öğrencilerin onu aşağılamalarına göz yumma, dövme, çimdikleme, öğrenciye bir şeyler fırlatma.

Aşırı disiplin, korkutarak kontrol etme ve utandırma yöntemleri, çocukların fizyolojik ve güven gereksinimlerinin tatminini engellemektedir. Cezalandırıcı disiplin yöntemleri, duygusal ezimin "tehdit", "aşağılama" ve "reddetme" boyutlarına girmektedir. Öğrenci-öğretmen arasındaki yetersiz bilişsel, duygusal ve psiko-motor

ilişki, yine duygusal ezimin "reddetme" ve "duygusal ihtiyacı karşılamama" boyutlarına girmektedir. Ayrıca çocuklara, gelişimine ve yaşına uygun beceri ve yetenek-

lerinin altında ya da üstünde ders verilmesinden yana, onların ezberci, analizci, değerlendirci, sorgulayıcı ve yaratıcı güçlerini köreltici öğretimin; kısaca her çocuğun kişisel gereksinim ve gelişimini hiçe sayan ders programlarının, onların bilişsel, fiziksel ve psikososyal gelişimlerini engellediği ortaya konmuştur.

Demek ki yetişkinler olarak, çocuk ve gençlerimize karşı sevecen, ödüllendirici, pekiştirici, anlayışlı, saygılı, açıklayıcı, tehditlerden ve küçük düşürücü tutumlardan uzak davranamazsak onları gerek şimdi gerekse yetişkin olduklarında kişisel, sosyal, akademik türlü rahatsızlıklara mahkûm etmiş oluruz.

KAYNAKÇA

Brassard, M.R., Germain, R. ve Hart, S.N. (Eds), (1987). Psychological maltreatment of children and youth. New York: Pergamon Press.

Finkelhor, D. ve Korbin, J. (1988). Child abuse as an international issue. Child Abuse and Neglect, Vol 12, Sayfa: 3-23.

Garbarino, J. ve Garbarino, A. (1987). Emotional maltreatment of children (2.baskı). Washington, D.C.: National Committee for Prevention of Child Abuse.

Garbarino, J., Guttman, E. ve Seeley, J. (1986). The psychologically battered child: Strategies for identification, assessment and intervention San Fransisco: Jossey-Baas.

Hyman, I.A., Clarke, J. ve Zelikoff, W. (1986, Eylül). Educator induced post-traumatic stress disorder: Concepts, clinical evidence and initial research. Paper presented at the meeting of the Annual Convention of the Society for Traumatic Stress Studies, Denver Colorado.

Başarıda Doğru Okumanın Rolü

Dr. Firdevs GÜNEŞ
(AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Öğrencilerin başarılı olmalarında birçok etkenin rol oynadığı görülmektedir. Bu etkenlerden biri de iyi çalışma tutum ve alışkanlıklarına sahip olmaktır; bunun temelinde ise doğru okuma becerileri yatmaktadır.

Günümüzde öğrencilerin okul başarısızlıkları sık sık gündeme gelmekte ve bu sorun, her geçen gün biraz daha büyümektedir. Veliler, başarısızlığın nedeni olarak okul ve öğretmenleri göstermekte, öğretmenler ise öğrencilerin yeterince çalışmadıklarını öne sürmektedirler. Öğrencilere gelince, onlar çalıştıklarını, ancak başarılı olmadıklarını söylemektedirler.

Araştırmalar, öğrencilerin başarılı olmalarında birçok etkenin rol oynadığını göstermektedir. Bu etkenlerden biri de iyi çalışma tutum ve alışkanlıklarına sahip olmaktır. İyi çalışma tutum ve alışkanlıklarının temelinde, doğru okuma becerileri yatmaktadır. Öğrencilerin doğru okuyabilmeleri için bazı beceriler edinmeleri gerekir. İlk geliştirilmesi gereken iyi göz hareketleri, anlama ve hızlı okumadır. İyi göz hareketleri kazanmış bir öğrenci, hızlı

bir okuyucu, hızlı okuyucu da okuduklarının anlamlarını en iyi kavrayabilen okuyucudur.

Göz Hareketleri

Okumada göz, satır boyunca soldan sağa kısa duruşlarla hareket etmekte ve ikinci satırın başlangıcı için bir sıçrayışta tekrar sola dönmektedir. Okuma, göz duruşu zamanında yapılmaktadır. Bir satırda ortalama 4-10 göz duruşu yapılmaktadır. Bu,

okunan parçaya ve okuyucuya göre değişmektedir (Gray, 1975. s. 38). Hızlı okumak için bu göz duruşlarının sayısını azaltmak ve bir göz duruşunda birden fazla sözcük okumak gerekmektedir (Richardau, Gauquelin, 1984. s. 12).

Gözün hareketleri hep soldan sağa sürüp gitmekte, göz, bazen "geri dönüş hareketleri" de yapmaktadır. Yanlış görüşü düzeltmek, kendisine yeni olan sözcüğü kavramak, yazıdaki anlam tutarsızlığı, eksiklik ve yanlışları belirlemek için göz, geri dönüş hareketleri yapmaktadır. Yanlış olan bu hareket, oldukça zaman kaybına da yol açmaktadır. Aynı şeyi birkaç kez okumaktan bir güç yitimi olmakta ve bunun yanında okuma ritmi de kesintiye uğramaktadır. Göz önce geriye gitmekte, sonra okumayı kesip geriye döndüğü yeri aramakta, bu arada

da okunan cümlenin anlamı unutulmaktadır. Bu nedenlerle gözün sık sık geriye dönmesi, düşünce ve anlamayı önemli ölçüde bozmaktadır (Richadeau, Gauquelin, 1984. s. 80). Bunun önlenmesi için ritmik göz hareketlerinin edinilmesi gerekmektedir. Başlangıçta aynı uzunlukta kısa cümleler okunmalı, ardından uzun cümlelere geçilmelidir. Ayrıca, sözcük dağarcığı geliştirilmeli ve sözcüklerin anlamları iyi bilinmelidir. Anlam tutarsızlığı, eksiklik ve yanlışların az olduğu parçalar seçilmelidir.

Gözün hareketleri, sesin sözcükleri söyleyişinden daha çabuk olduğundan, sessiz okumaya ilkokuldan itibaren başlanılmalıdır. Sesli okumada gözün sözcüğü saptadığı noktayla sözcüğün sesli okunması arasındaki sahaya göz-ses genişliği denilmektedir. Bu genişlik, okuma hızını ve anlamayı belirli ölçüde etkilemektedir. Bazı okuyucular, okudukları yazıyı kavramak için işitme duyusundan da bir destek alma gereksinimi duyarlar. Ancak bir sözcüğün sesli okunması, anlaşılmasından dört kez daha çok zaman almaktadır. Göz ve ses birbirinden ayrılmakta, gözler ileri koşarken ses arkadan sürüklenmektedir. Bu arada göz, okuma yanlışlıkları, ses vb. nedenlerle sık sık geriye dönmektedir. O halde, doğru ve derin bir anlamının gerçekleştirilmesi için okuma, kesin olarak sessiz yapılmalıdır.

Anlama

Okuma, birbirine sıkı sıkıya bağlı iki mekanizmadan oluşmaktadır: Görme ve anlama. Bunlardan birisinde eksiklik varsa ötekinde ilerleme olmaktadır. Daha iyi okumak ve anlamak için

gözlerimizle aklımızı birlikte çalıştırmamız gerekmektedir. Anlamaya ilişkin ustalığımız ancak böyle artmaktadır (Richadeau, Gauquelin, 1984. s. 49).

Gözün hareketleri, sesin sözcükleri söyleyişinden daha çabuk olduğundan, sessiz okumaya ilkokuldan itibaren başlanılmalıdır.

Anlama, yazının ya da konuşmanın ne demek istediğinin algılanmasıdır. Yazılı bir sayfa, harfler ve işaretler yığındır. Zihin, bu belirtilerde ne demek istendiğini kavramaya, ilgilerini bulmaya ve bir sonuca varmaya çağrılmaktadır. Okuyucu önce sözcükleri tanımakta, sözcüklerden cümleleri, paragrafı ve giderek konuyu anlamaya çalışmaktadır.

Okumayı birlikte yapan göz ile aklın anlama ustalığını arttırmak için bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir:

☆ Okumada tamamen ya-

zının anlamıyla ilgilenilmelidir. Sözcük ve sözcük grupları global olarak okunmalıdır.

☆ Bir parçayı sözcük sözcük okumanın zararları vardır. Bu tür okuma, zaman yitmeye ve kavramada güçlüklerle yol açmaktadır.

☆ Harfi harfine okumak oldukça yavaş ve sıkıntı vericidir.

Dil, yalnızca sözcüklerin ya da harflerin bir araya gelmesi değildir. Dil, düşünce birimlerini içeren ve tam fikirleri ifade eden cümlelerden oluşmaktadır. O halde, okurken cümlenin, giderek de yazının genel anlamına ulaşmak gerekmektedir.

Hızlı Okuma

Okuma hızı, belirli bir süre içinde okunan harf sayısı ile ölçülmektedir. Hız, genel olarak okuma yeteneği geliştikçe artmaktadır. Gray'ın denemelerine göre, hızlı okuma, daha çabuk ve kolay anlamayı getirmektedir. Çünkü zihin, cümleyi bütün üyeleri ve anlamıyla birlikte, düşünce hızına koşut olarak kavramaktadır. O halde, gözlerin çalışmasını yavaşlatan ve hiçbir yararı olmayan alış-

kanlıklardan kurtulmak gerekmektedir. Bu alışkanlıklar şunlardır:

☆ Sesli okuma, okuma hızını engellemektedir. Bu nedenle sessiz, yani gözlerle okunmalıdır.

Hızlı okuma, daha çabuk ve kolay anlamayı getirmektedir. Çünkü zihin, cümleyi bütün üyeleri ve anlamıyla birlikte, düşünce hızına koşut olarak kavramaktadır.

☆ Heceleyerek okuma sırasında (sesli heceleyerek okumada da, içinden heceleyerek okumada da), okunan sözcüklerin söylenişini dinleme, hiçbir yarar sağlamamaktadır. Bu okuma, sözcük sözcük okumayı isteklendirmekte ve metnin genel anlamını kavramayı güçleştirmektedir.

☆ Sessiz okumada dudak hareketleri ve sözcüklerin mı-

rıldanarak okunması, yeterli bir anlamayı getirmemektedir. Bu nedenle dudak hareketleri olabildiğince erken giderilmelidir.

☆ Çocuğun parmak ucuyla satırları izlemesi, ileriye hızla gitmek isteyen gözlerin hareketini engellemektedir. Ayrıca, çocuğun parmağını sözcükten sözcüğe hareket ettirmesi giderek sözcük okumayı getireceğinden, bu davranışa izin verilmemelidir.

☆ Okurken anlamayı ve hızı önemli ölçüde engelleyen baş hareketlerine; saçla oynamaya; bir şeyler yemeye; çiklet çiğnemeye; kalem, silgi, para vb. şeylerle oynamaya izin verilmemelidir.

☆ Cümlelerin anlamına; parmak, işitme duyusu, baş hareketleri vb. şeylerin desteğine gereksinme duymadan ulaşmayı öğrenmek gerekmektedir.

Yukarıdaki olumsuzlukları önlemek için ise şunlar yapılmalıdır:

☆ Heceleyerek okumayı önlemek için gırtlığı, baş ya da işaret parmağıyla yumuşak bir şekilde tutarak denetlemek gerekmektedir. Gözler satırları izlediği sırada, gırt-

lakta en küçük bir kıvılcığa olmamalıdır.

☆ Dudak hareketlerini gidermek için dudakların arasına bir mendil yerleştirilmeli ve okuma süresince mendilin kıvılcıdamamasına ya da düşmemesine dikkat edilmelidir.

☆ Parmakla satırı izlemek yerine, satır işaretçisi olarak kâğıt ya da karton şeritler kullanılmalıdır.

☆ Baş hareketleri için başın üstüne bir kitap konulmalı ve okuma süresince düşmemesine dikkat edilmelidir. Ayrıca okurken, oynanabilecek silgi, kalem vb. şeyler uzak tutulmalıdır.

Bir sözcüğün sesli okunması, anlaşılmasından dört kez daha çok zaman almaktadır. O halde, doğru ve derin bir anlamının gerçekleştirilmesi için okuma, kesin olarak sessiz yapılmalıdır.

Sonuç olarak, okul başarısında doğru okumanın büyük rolü olduğu görülmektedir. Bu nedenle yukarıdaki kurallara özen gösterilmeli, olumsuz tutum ve alışkanlıklardan bir an önce vazgeçilmelidir.

KAYNAKÇA

1- Gray, William S, **Okuma ve Yazma Öğretimi**, Çev: Nejat Yüzbaşıoğulları, Öğretmen Kitapları: 86. MEB Basımevi İst., 1975.

2- Richadeau, F., Gauquelin, M. et F, **Methode de Lecture Rapide**, Editions RETZ Paris, 1984.

Prof. Dr. Refia ŞEMİN ile söyleşi,

Türkiye'de İlk Çocuk Kulüpleri

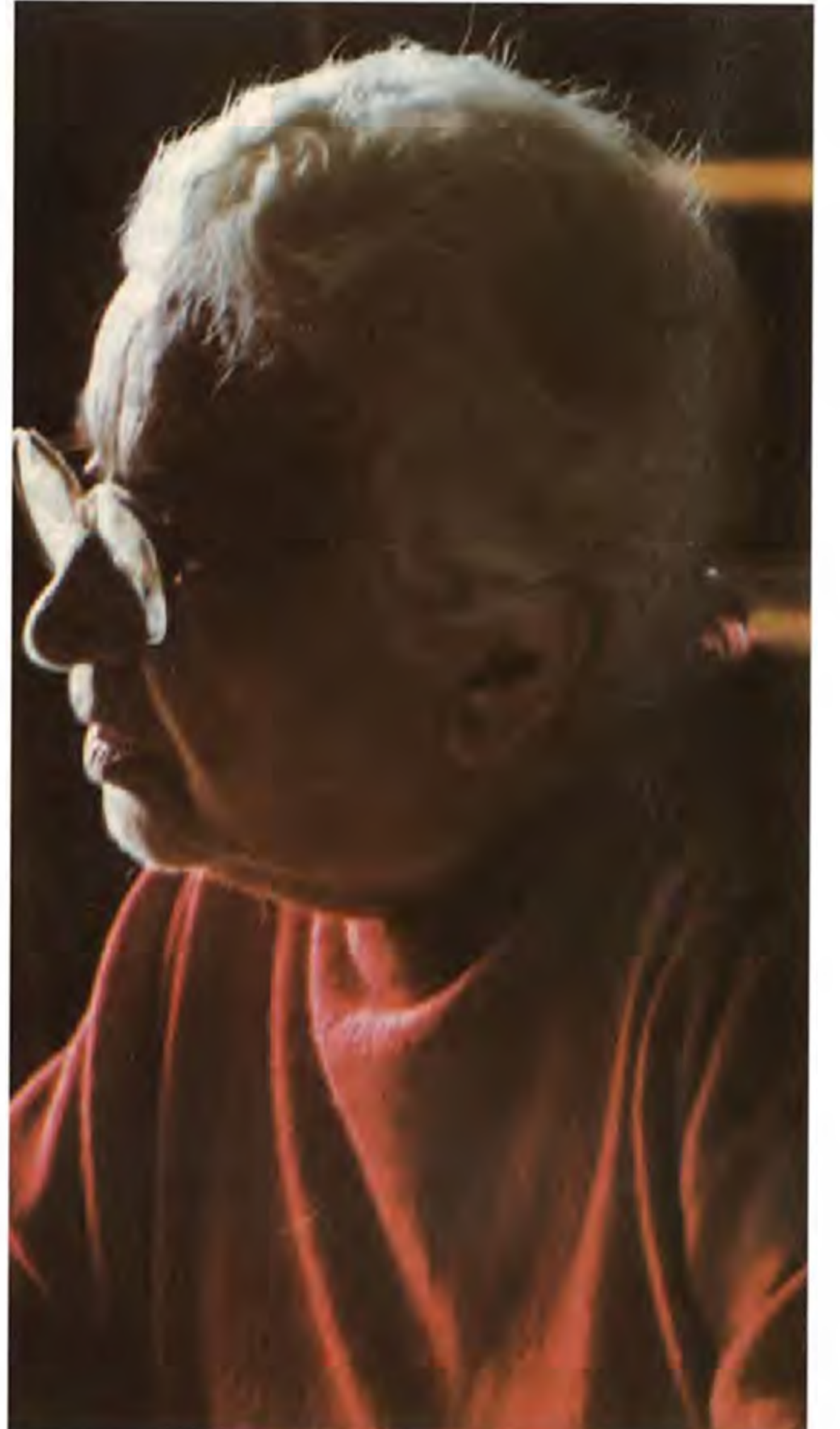
Konuşma: İlhami FINDIKÇI

Prof. Dr. Refia Şemin, Çapa Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra, 1927'de açılan bir sınavı kazanarak Fransa'ya gitti. Fransa'da Bearwais şehrinde iki yıl lisan ve pedagoji eğitimi gördü. Bu arada Cenevre Üniversitesi'ne bağlı Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde çocuk psikolojisi ve pedagoji konusunda araştırmalar yaptı ve bu enstitüden mezun olarak pedagoji diplomasını aldı.

Şemin, Türkiye'ye dönüp 1933-1934 öğrenim yılında Edirne Kız Öğretmen Okulu'nda bir yıl öğretmenlik yaptıktan sonra, doktorasını yapmak üzere tekrar Cenevre'ye gitti. Prof. Dr. Refia Şemin, 1937'de doktorasını tamamlayarak ülkeye döndü ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde yeni kurulmakta olan Pedagoji Enstitüsü'ne asistan olarak girdi.

1942 yılında doçent olan Şemin, psikoloji alanında inceleme ve araştırmalar yapmak üzere 1949-50 yılları arasında ABD'ye gitmiştir. Orada Stand Ford ve Chicago Üniversitelerinde araştırma ve incelemelerde bulunmuştur. Britich Counsel tarafından incelemeler yapmak üzere de (19 Haziran- 3 Temmuz 1974) İngiltere'ye davet edilmiştir.

1957'de profesör olan Şemin'in yayımlanmış çok sayıda araştırması ve kaynak eser niteliği taşıyan kitapları mevcuttur.

— Siz, yaşamını bilime adanmış bir kişisiniz. Pedagoji ve psikoloji alanında çok çeşitli çalışmalarınız var. 1955-56 yıllarında Türkiye'de ilk kez çocuklar için bir kulüp açan sizsiniz. Annesi-babası çalışan ve sokakta başıboş kalan çocukların eğitim sorunlarına el atmanız nasıl oldu? Halen güncelliğini koruyan bu sorunlar konusunda bizi aydınlatır mısınız?

— Çocuk kulübünü biz, çocuğu sokağın zararlı etkisinden kurtarmak ve eğitmek için açtık. Bu memleketimiz için yaşamsal bir önem taşır. Çocuğu ve genci, özellikle de sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan ailelerde yetişenleri korumak, bir zorunluluktur. Şurası bir gerçektir ki, yarının yetişkinleri, bugünün genç nesli ve çocuklarıdır. Bu kuşağı ne kadar iyi yetiştirirsek, toplumumuz o oranda ileri bir seviyeye yükselecektir.

Annesi-babası çalışan çocukların çoğunluğu, okul dışında kalan saatlerini sokakta geçirmektedir. Sokak, çocuğu birçok yönden etkiler ve çocuk, sahip olduğu zekâsı oranında bunun zararını görür. Suçluların çoğu, böyle çocuk gruplarından çıkar. Normal zekâlı çocuklar ele alınırsa, sokakta geçen saatler israf edilen, iyi kullanılmayan, hatta çocuğa zararlı olan saatlerdir. Oysa bu zamanı yerinde değerlendirerek bu çocukları

lâyikiyle yetiştirebiliriz.

İşte böyle bir gereksinmeyi karşılamak üzere 1956 yılında ilk çocuk kulübünü Eyüp'te bir ilkokulda açtık. Tatil aylarında annesi-babası çalışan ve ekonomik durumu iyi olmayan yüz kadar çocuğu aldık. Amacımız, çocuğu özgür bir hava içinde disipline etmek ve ona kişilik kazandırmaktı. Bunu, çocuklara çekici etkinlik alanları hazırlayarak ve istedikleri kadar bu faaliyetlerde bulunmalarını sağlayarak gerçekleştirmeye çalıştık. Bu etkinlikler için okulda yerler ayırdık; okuma, masal köşesi gibi. Çocuk resim, kil, marangozluk, dikiş, nakış gibi türlü etkinliklerde bulunabiliyordu. Bunun yanında, çocuklar kukla oynatıyor, tiyatro etkinliklerinde bulunabiliyor ve bahçede serbestçe oynayabiliyorlardı (1, marangozluk köşesi; 2, modlaj köşesi).

(1)

(2)

Eyüp'teki ilk deneme başarılı oldu. Yalnız Eyüp'ten değil, Rami'den Eyüp'e gelen işçi anneleri de çocuklarını bize getiriyorlardı ve çocuklar mutluydu. Hafta sonunda ve bayram günlerinde de çocuk kulübünün açık olmasını istiyorlardı.

— **Bu çalışmaların gerçekleştirilmesinde kimler görev aldılar?**

— Burada, üniversiteli öğrencilerimiz ve bazı kolejli öğrenciler bizimle çalıştılar. Onlara bu güzel yardımlarından dolayı gönül dolusu teşekkürler. Ekonomik durumu iyi olan gençlerimiz, kendilerine yapılan rehberlik sayesinde, henüz kendilerince bilinmeyen ve kötü şartlarda yaşayan çocukları mutlu etme zevkini tattılar. Onlara yardım etmek, genç öğrencilerimizin adeta manevi ufuklarını genişletti, aynı zamanda kimilerine de pedagoji enstitüsünde öğrenmiş oldukları teorik bilgileri uygulama fırsatını verdi. Böylece çocukları birer birer izlemek ve onların içinden ruh sağlığı bozulmuş olanlara yardım etmek mümkün olmaktadır. Derslerinden geri kalan küçükler, derslerini tekrar etme kolaylığını buluyorlar; evlerinde gemi, sandalye gibi sevdikleri objeleri yapamayanlar da küçük elleriyle çekici kullanarak, bunları yapma fırsatına sahip oluyor ve yaratıcı güçlerini böylece geliştirebiliyorlardı.

— **Çocuklarını kulübe veren anne-babaların tepkileri nasıldı?**

— Bu düzenli özgür atmosferde çalışmak çocukları doyurduğu gibi, anne-babayı da mutlu kılmıştı. Ramili bir anne, çocuğunu bizden alırken yaşlı gözlerle teşekkür ediyor ve “Çocuğumu sokakta bırakamazdım, çünkü çevre çok bozuktu, her gün işe endişeyle gidiyordum, beni

kurtardınız,” diyordu.

Gazetede çocuk kulübünün etkinliklerinden söz edildiğini gören ve Zeytinburnu gecekondualarında oturan tezgâhtar bir genç kız, “Okulumuz bile yok, ne olur bizim tarafta da bir çocuk kulübü açınız,” diyordu.

Evet. İstanbul'un her mahallesinin böyle bir çocuk kulübüne gereksinimi vardı ve hâlâ da var. Her mahallenin, çocuğu anlayan, onu geliştiren bir ortam olacak bir çocuk ve genç lokaline ve çocuğu şefkatle anlayan eğitimciler gereksinimi vardır.

1956'dan sonra yine 1957 yaz tatilinde, Kadırga İlkokulu'nda; 1958'de ise Beyazıt'ta Koca Ragıp Paşa İlkokulu'nda bu çalışmalara devam edildi. En son 1963'te Şehzadebaşı'nda Damat İbrahim Paşa medresesinde çocuk kulübünü açtık.

Dört yıllık deneyimlerimiz şunu gösterdi ki, ülkemizde bu tür çalışmalar başarılı olabiliyor ve gençlerimizi bekleyen görevlerin başında, birinci derecede, annesi -babası çalıştığı için sokakta başıboş dolaşan çocuklara çocuk kulüpleri açmak yer almaktadır.

— **Hocam, çok teşekkür ederiz.**

Yurt Dışındaki İşçi Çocuklarının Yaşama Ortamı ve Bu Ortamın Etkileri

Şüheda ÖZBEN
(Buca Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü)

Yabancıların ve ev sahibi toplumların birbirlerinin kültür, din ve adetlerini tanımalarında olumsuz bir rol oynayan gettolar, yabancı işçi çocuklarının buldukları toplumla bütünleşmesini de engellemektedir.

Yurt dışındaki işçi çocuklarının hem yetiştirme (sosyalleşme, kültür, eğitim-öğretim gibi) ve hem de genel olarak uyum açısından yeterli ortamlarda yaşamadıkları bilinen gerçeklerdendir. Ancak, yurda dönen ya da yurt dışında yaşayan çocukların çeşitli sorunlarına çözümler getirebilmek için soruna, bütün boyutlarını görebilecek ölçüde yakından bakılmasında yarar görülmektedir. Bu yazının amacı, bazı belirlemeler yapmaktır.

İlk bakışta, yurt dışında yaşamakta olan yabancı ailelerin "getto"larda oturmak zorunda oluşları, problemin çok önemli bir yanını ifade etmektedir. Yabancı ailelerin toplumdan dışlanmaları, bu-

lundukları topluma uyum yönünden bir engeldir.

Yabancı ailelerin toplumdaki dışlanmaları, buldukları topluma uyum yönünden bir engeldir.

Getto, dışa kapalı oturma yeri demektir. XIII. yüzyıldan bu yana, Avrupa kentlerinde Hıristiyan ve Yahudiler'i ayırmak için yapılan yerler böyle adlandırılmış; bugün bu deyim, yoksul semtleri ya da azınlıkların oturdukları yerleri anlatmak için kullanılır olmuştur. Avrupa'da yabancı işçilerin oturduğu yerlere de getto denmeye başlanmıştır.

Türkler, genellikle bütün kentlerde, bu tip semtlerde oturmaktadır. Bunun, getto anlayışı yanında, işyerine yakınlık, oturma yerinin ucuzluğu, uyum sağlanamayan topluma karşı bir arada yaşama isteği, geldikleri ortamı yurt dışında yaratarak dayanışma içinde olma arzusu gibi çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Gettolar, yabancıların ve ev sahibi toplumların, birbirlerinin kültür, din ve adetlerini karşılıklı olarak tanımalarında olumsuz bir rol oynamakta; yabancı işçi çocuklarının buldukları toplumla bütünleşmesini (entegrasyonunu) engellemektedir.

Türkler'in en yoğun olduğu Berlin (Kreuzberg semti)'de yapılan bir ankette, her iki Berlinli'den biri, Türkler'le ilişki kurmayı istemediğini belirtmekte; her yedi kişiden biri, Türkler'in ayrı

semtlerde oturmalarını istemektedir.¹

Fanatik yabancı düşmanlığının yanı sıra, genel olarak Almanlar, Türkler'i kendi yaşadıkları ortamdan dışlamaktadır. Türkler'in sayıca çok fazla olmaları; dinlerinin, gelenek ve göreneklerinin, yaşama biçim ve davranışlarının Avrupalı yabancı işçilerden çok farklı olması da bu durumu etkilemektedir.

Öte yandan, ev sahibi ülke bireylerinin yabancılarla yakınlaşmaya eğilim göstermedikleri anlaşılmaktadır.

Yabancı işçilerin böylesine toplumdaki dışlanmalarına, çocuğun ilişki kurmak zorunda bulunduğu okul ve dış çevre yanında, bir de ailenin sosyal ve kültürel yetersizliği eklenince, yaşama ortamının kendisi için ne ölçüde elverişsiz olduğu anlaşılır. Andreas Eppink bu konuda şunları söylemektedir:

Yurt dışında yaşayan ailelerde ana-baba, geleneksel değer yargıları ve kurallarıyla birlikte; çocuklara, ümitlerini, beklentilerini, her şeyden önce endişelerini, korkularını aktarmaktadır.

(...) Göçmen işçi çocuklarının psikolojik sorunları, dinamik güçlerin etkileşiminden kaynaklanmaktadır.

a) Ana-baba, çoğunlukla altından kalkamadıkları bir "kültür şoku" geçirmekte,

onlar yeni toplumun iş düzenine uyum göstermelerine karşı, özel yaşamlarında kendi değer ve normlarını korumayı istemekte, dolayısıyla kendilerini, isteyerek tecrit yolu ile düşük bir yaşam standardına indirgemektedirler.

Göçmen işçi çocuklarının karşı karşıya buldukları çıkmazı ağırlaştıran önemli bir etken de ana-babaların, çocuklarına tanınan eğitim olanakları konusunda yeter derecede bilgi sahibi olmamaları, eğitim konusunda rehberlik edememeleridir.

b) Ana-baba, geleneksel değer yargıları ve kuralları ile birlikte çocuklarına ümitlerini, beklentilerini ve her şeyden önce endişelerini, korkularını aktarmaktadır. Bu durum, toplumsallaşma sürecindeki çocuklar için çoğu kez anlaşılması güç çelişiklere ve birtakım psikolojik sorunlara yol açabilmektedir.

c) Aile çevresinde oluşan ve kültür ikilemi karşısında sadakat ve bağlılık duygularını hangi ülkeye doğru geliştireceklerini belirleyemeyen göçmen işçi çocuklarının karşı karşıya buldukları çıkmazı ağırlaştıran bir başka etken de ana-babanın, çocuklarına tanınan eğitim olanakları konusunda yeter derecede bilgi sahibi olmamaları, eğitim konusunda rehberlik edememeleridir.²

Çeşitli araştırmalar, aile durumunun değişik yönlerine ışık tutmuşlardır. Velilerin % 90'ının okuryazar olduğu, bunların önemli çoğunluğunun ilkokul mezunu olmadığı; çocuk ve gençlerin sorunları ve eğitimi ile ilgilenmedikleri, çağrıldıkları okul toplantılarına katılmadıkları ve öğretmen-veli görüşmelerine gelmedikleri görülmektedir. Kimi aileler, çocuklarla evlerine kapanmakta, dünya ve toplum ile bağlarını koparmakta, kendilerini televizyon ve videonun tutsağı durumuna getirmektedir. Kimileri ekonomik durumlarının Türkiye'ye göre üstünlüğü ile övünmekte, okumayı önemsememekte ve çocuklarını okuldan soğutmaktadır. İyi niteliklere sahip ana-babaların oranı % 20-30 arasında kalmaktadır.³

Araştırma sonuçlarına göre; yurt dışında çalışan aileler, çocuklarına daha gelenekçi ve koruyucu davranmakta; buna karşılık çocukları Türkiye'dekilerden daha endişeli bulunmaktadır.

İrkçilik ve işsizlikle tehdit edilen baba, kirli işlerde çalışan, horlanan, işyerinde ezilen kişiliği ile çocuklarına karşı bir otoriteye yönelmektedir. Çocuklarının yabancı gibi konuşmalarıyla övünse bile, onlar gibi davranmalarına karşı çıkmaktadır. Çocukları onlar gibi davranacağı,

genç yaşta cinsel ilişki kuraacağı, esrar ve içki içeceği, kendisini dinlemeyeceği kuşkuyla büyük huzursuzluklar duymaktadır.⁴

G. ve W. Lecomte'un yaptıkları bir araştırmada, yurt dışında çalışan ailelerin, çocuklarına daha gelenekçi ve koruyucu davrandıkları, buna karşılık çocukların Türkiye'dekilerden daha endişeli oldukları kaydedilmektedir.⁵

Freiburg Üniversitesi'nde yapılmış bir araştırmada, çocukta şok etkisi yapan ve onu bunalıma götüren çeşitli durumlar saptanmıştır. Buna göre aile, okul ve Alman çevresi birbirinden farklı olduğundan, çocuk farklı beklentilere göre davranmakta ve bunalım geçirmektedir.

Şok etkisi yaratan belirleyici koşullar; ailenin beğenilmeyen işler yapması, hukuksal güvensizlik içinde yaşama, ve sosyal ayrıcalıktır. Erkeklerin vasıfsız (yardımcı) işçi olmaları, ağır endüstri, inşaat işçiliği alanlarında çalışmaları; kadınların hasta bakıcılık, temizlikçilik gibi yardımcı kadın işlerinde çalışmaları, çocukların yetişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuk, aile ortamında da ekonomik durumun kötülüğü, sosyal ilişkilerin kaybı (akrabalık), oturma durumunun güvensizliği, hastalıklar, hem anne hem de babanın çalışması, kadın erkek rolündeki güvensizlik, ataerkilliğin fonksiyonunu yitirmesi, yaş ve cinselliğe göre hiyerarşi, ev işleri ve çocuklar için eğitim görevleri, eğitim amacı, dine bağlılık, norm çatışması, yurt özlemi, geri dönüş eğilimi, her şeyden vazgeçme, dil çatışması, satın almaya yönelme gibi, bu ortamı olumsuzlaştıran koşulların içindedir.

Almanya'daki Türk çocukları, ailede, okulda, günlük yaşamda ve geleceği adına yüklendiği rollerde, çeşitli sorunlar yaşamaktadır.

Çocuk, Alman eğitim sisteminde ise kendine uygun yeterli yapı değişikliğinin yapılmadığı okullara devam et-

mektedir. Bu ortamda çocuk, hazırlık sınıfları, yetiştirme kursları, aynı dili konuşan sınıflar, geçişler, rehberlik yapan okullar, öğrenci ve öğretmen önyargıları, 'özel' okullara (Sonderschule) gönderilme, öğretmenlerin yetersiz eğitimi, yetersiz öğretim plan ve ders araç gereçleri, orta tabaka enstitüleri, okul (dil, çaba gösterme, yarış), ders yapılış biçiminin yetersizliği, kalitesiz Hauptschule (ilkokul sonrası en düşük ortaokul düzeyinde bir okul) diploması gibi, çoğu olumsuz koşullarla iç içedir.

Alman günlük yaşamıyla ilgili önyargılar, ayrıcalık, toplumdandan dışlanma (getto) da bu olumsuz koşulların ay-

Yabancı ülkelerde yaşayan çocukların okul sorunları arasında; yalnızlık, önyargılar, öğrenme güçlükleri, otorite bekleme, öğretmenin anlaşılmaş davranışlarından korkma sayılabilir.

rı bir yanını oluşturmaktadır. Bunların doğurduğu çeşitli problemler vardır. Resmi dairelerde, ev aramalarda, muayenelerde, dile ilişkin iletişimde beliren bu problemler, rahatsız edici sonuçlara yol açmaktadır.

Böylesine olumsuz bir ortamda, benlik kaybı, kültürel şok, konuşma güçlüğü, duygusuzluk, yalnız kalma, davranış bozukluğu, sapma, suçluluk ya da uyumsuzluk gibi psikolojik yapıyı alt üst eden durumların doğması doğaldır.

Bütün bunlara, çocuğun ailede, okulda, Almanya'daki günlük yaşamında ve geleceği adına yüklendiği roller de eklenince, onun zor bir ortamda olduğu daha iyi anlaşılmalıdır.

Çocuk, ailede kardeş, tercüman, sorumlu, vatandaş gibi roller üstlenmektedir. Bu rollerle ilgili olarak; bağımlılık, ne yapacağını bilmezlik, sıkıntı, kendine ait bir yeri olmama, oynama fırsatının yok denecek ölçüde azlığı, kendisinden veremeyeceği kadar çok şey istenmesi, aile kavgası, ana-baba ile anlaşamama, norm farklılığı gibi sürekli tedirginlik veren so-

runlarla yaşamaktadır.

Okulda ise başka ülkelerden gelen, en düşük düzeyde öğrenci, arkadaş, rakip, kararları öğretmence belirlenen, problem yaratan rollerindedir. Bunlarla ilgili olarak da; yalnızlık, önyargılar, öğrenme güçlükleri, duygusuzluk, otorite bekleme, öğretmenin anlaşılmaş davranışlarından korkma, yapabilme güçlüğü gibi sorunları vardır.

Çocuğun Almanya'daki günlük yaşamda yüklendiği roller ise; trafiğe katılan, kiracı, arkadaş, oyun arkadaşı, iletişim araçlarından (radyo, televizyon, basın) bilgi alan,

tercüman, tüketici, hastanede hasta ya da ziyaretçi, bir şeye hakkı olan, bir şeyi isteyen, bir şeyi kullanan, kuşku duyan kişi rollerindedir. Bu rollerle bağlı olarak; trafik kuralları, kaza, Alman kiracı ve komşularla tartışma, tanışma isteği, tüketici olarak kandırılma, anlama (çevre ve diğer sorunları) gibi sorunlarla birlikte.

Çocuğun bir de çalışma durumunda gelecek endişesi, yardımcı işçi, emir alan, Almanlar'a iş piyasasında rakip olan, dayanışma arkadaşı türünden rolleri vardır. Bunlar ise bağlı olma, sömürme, öğrenme baskısı, belirsizlik, çalışma izni, sınır dışı edilme, dayanışma ve iletişim eksikliği, sendikalar içindeki rol çatışması ve temsilci eksikliği, uluslararası dayanışma, tercüman olma gibi sorunlarla yaşamasına yol açmaktadır.⁶

Çocukların okul ortamındaki korku ve çatışmalarının, yetiştirilme biçimlerinden kaynaklandığı saptanmıştır.

Çocukların okul ortamındaki korku ve çatışmalarının, yetiştirilme biçimlerinden kaynaklandığı saptanmıştır. Çünkü birçok Türk çocuğu, çok sıkı aile bağına sahiptir. Yetişkinlere karşı bağımlı, küçüklere karşı bağımsız olarak yetişmekte; domuz eti yememe gibi değişik yeme alışkanlıkları vardır. Cinsel alanda daha az bilgili ve çekingendir. Müslüman oldukları halde, Katolik ço-

cuk yuvası gibi değişik yuvalara gitmektedir. Bulaşık yıkama, ev toplama gibi cinsel rolleri katı biçimde ayrılmıştır. Eğiticiler onlardan daha çok bağlılık ve saygı beklemektedir.⁷

Yurt dışında yaşayan bir çocuğun, yabancı kültürü daha yakından tanıdığı, özelliklerini benimsediği görülmektedir. Anayurt kültürü içinde yoğrulmadığı için, çevre etkilerine ana-babası gibi kapalı değildir.

Ayrıca, çocuğun yabancı kültürü daha yakından tanıdığı, özelliklerini benimsediği görülmektedir. Anayurt kültürü içinde yoğrulmadığı için çevre etkilerine ana-babası gibi kapalı değildir.⁸

Çocuklar, sınıflarda, yeterince Almanca bilmeden ders dinlemek zorunda kal-

dıklarından, öğretmenlerini anlayamadıkları için, sıkıldıkça oyun oynamak, konuşmak, sinirlenmek gibi uyumsuzluklar göstermektedirler. Öğretmenin çocuğu anlamadan kendini dinlemesini istemesi bile, çocuğun uyumsuzluğunu etkilemektedir. Okullar, öğrencilerin yüklerini ağırlaştırmaktadır. Bunun için birçok çarpıcı örnek saptanmıştır. Örneğin bir İspanyol çocuğu, çalınan çocukluğunu arkadaşına yazdığı bir şiirde şöyle anlatmıştır:

*Adım Antonio,
14 yaşındayım,
Günde üç okula*

gidiyorum.

*Önce bir Alman okuluna.
14.45'te eve geliyorum,
Saat 15.00'te anadilimde
ek derse geliyorum
Saat 17.00'ye kadar.*

Sonra tekrar eve

geliyorum,

*18.10'da İspanyol
diploması almak için
Akşam okuluna*

gidiyorum.

*Bu yıl İspanya'ya geri
döneceğiz
Ve dönünce 15 yaşında
olacağım.*

*Bana anlatılanlara göre
Orada okula*

gidemiyorum.

Artık bu kadar okulla baş
edemiyorum,
Tansiyonum çok yüksek,
Tatilde elime kitap
almayacağım.⁹

Bir başka örnekte, iki sandalye arasında uzanan bir kız çocuğu resminin altına, öğrenci, şunları yazmıştır:

Çoğumuz resimdeki kız gibiyiz. Ayaklarımızla Almanya'da duruyoruz, ama başımız kendi ülkemizde. Bu bizim için büyük problem. Resimde, kalbi insan görmiyor, ama o ortada. Bazen kendimi İspanya'da hissediyorum, bazen Almanya'da. Eğer biz İspanya'ya tatile gidersek, bize yakınlarımız "Almanlar" diyorlar; Almanya'da ise "yabancı" diyorlar. Bu büyük bir problem. Ne olduğumuzu bilemiyoruz.¹⁰

İki kültür arasında şoka giren, kişiliği parçalanan, bocalayan bireyler mevcuttur.

Bir Türk öğrencisi de yazdığı notta "Sabahları Türkiye'den Almanya'ya, öğlenleri de Almanya'dan Türkiye'ye seyahate çıkıyorum."¹¹ demektedir.

Çoğaltılabilecek bu örnekler, iki kültür arasında şoka giren kişiliği parçalanan, bocalayan bir tipin ifadesidir.

Bütün bunlar, özellikle ikinci kuşağın, ana-babalarından daha sorunlu bir ara kuşak olduğunu göstermektedir.¹² Onlar, en özlü biçimde ve birçok araştırmacının ortak olarak benimsediği "marjinal insan" deyimiyile

anlatılmaktadır. Bu deyim, iki toplum arasında yaşayan ama her ikisi de olamayan insanı anlatır.

Çok kültürlü eğitim uygulaması içinde, kişilere, bağlı oldukları toplumun ulusal kimliğini ve karakteristiklerini kazandırmayı ön planda tutmak gerekir.

Bu gençlik tipinin, gerek yurda dönenleri, gerek yurt dışında kalanları için yalnızca belirleyici ya da betimleyici araştırmalar yapmak yeterli değildir. Tüm bu verilerden giderek, onlar için, uygulanabilirliği olan önlemlerin de araştırılması gerekir.

Bu konuda ilk akla gelen ve batıda üstünde durulmaya başlanan "kültürlerarası eğitim" yaklaşımının, çok kültürlü insan yetiştirme açısından, değerlendirilmesi mümkündür. Ne var ki, çok kültürlü eğitim uygulaması içinde, kişilere, bağlı oldukları toplumun ulusal kimliğini ve karakteristiklerini kazandırmayı ön planda tutmak gerekir.

Yurt dışında yaşayan ana-babaların da bu yönde eğitilmeleri, genel olarak eğitim ve Alman eğitim sistemiyle yaşama biçimi konusunda bilgilendirilmeleri gerekir.

Geri dönenlerin daha sağlıklı eğitilebilmeleri için, başta öğretmenler ve bütün ilgililere, topluma uyum sağlayabilmeleri için de kamuoyuna bilgi verilmesi, özel seminerler düzenlenmesi önerilebilir.

Elde edilen sonuçların, uyum okullarına, yol gösterici öneriler halinde ulaştırılması olumlu sonuçlar doğurabilir.

KAYNAKÇA

1. Fuat Aydemir, Avrupa Türkleri, Ankara (s.23).
2. Andreas Eppink, Les Problems Socia-psychologiques des Enfants des Mirants et Leurs Contflits Culturels. CIME (Comité Intergouvernemental pour les Migrations Eoropéennes) 4. semineri, 8-11 Mayıs 1979, Cenevre. Nermin Abadan Unat, "Göçmen İşçi Çocuklarının Sosyopsikolojik ve Eğitimsel Sorunları", Yurt dışındaki Türk Çocuklarının Eğitim Sorunları, Ankara, 1979, s.15'teki alıntı.
3. Rıza Nebioğlu, "Federal Almanya'daki Gençlerimizin Eğitim Öğretim Sorunları". Çağdaş Eğitim, Haziran 1987, S. 123, ss. 39-41.
4. Gündüz Vassaf, Daha Sesimizi Duyuramadık (Avrupa'da Türk İşçi Çocukları), Belge Yayınları, İstanbul, 1983, s. 13-15.
5. G. W. Lecomte, Parental Attitudes and Cultural Adaptation of Turkish Families in the Netherlands, Boğaziçi Üniversitesi, SBE/PSY, 83-01, İstanbul, 1983.
6. Beril Tufan, Türkiye'ye Dönen İkinci Kuşak Göçmen İşçi Çocuklarının Psikososyal Durumları, DPT, Ankara, 1987, s. 37'deki alıntı.
7. Guido Schmitt, Deutschunterricht in Vorbereitungsklassen und Förder Kursen-Konzeption für einen Didaktischen Baukasten Freiburg, ss. 9-12.
8. Zeltlupe, Ausländer Kinder, N. 17, Mai, 1985, s. 12.
9. Atalay Yörükoğlu, Gençlik Çağı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1986, s. 108.
10. Zeltlupe, Ausländer Kinder, N. 17, Mai, 1985, s. 13.
11. Zeltlupe, Ausländer Kinder, N. 17, Mai, 1985, s. 3.
12. Dokumentation epd Frankfurt am Main, 24 Januer, 1983, s. 9.
13. Ali Gitmez, Dış Göç Öyküsü, Maya Yayıncılık, Ankara, 1979, s. 194.

Çocukların Ev İçindeki Sorumlulukları

Anne-babalar bir iş yaparken yardım talebinde bulunan çocuğu geri çevirmemelidir.

Çünkü genelde çocuklar, ev içinde belirli sorumluluklar almak isterler.

Yetişkinler, çocuklarının ev işlerindeki yardımlarına açık olduklarını onlara hissettirmelidir. Kimi çocuklar, hizmet edilmenin daha rahat ve güzel olduğunu bildiklerinden, bu konuya pek zor eğilebiliyorlar. Bayan R'nin çocukları ve kocasıyla böyle bir sorunu vardı; hepsi hizmet bekliyordu ama ortada bir hizmetçi yoktu.

Oğlum F., aşağı yukarı yedi yıldır, o eviyeye uzanamayan boyuyla, "Ben de bu laşık yıkayacağım," diye tutturuyordu. "Sen bu iş için daha çok küçüksün, baksana, daha eviyenin içini bile göremiyorsun," diyerek onu vazgeçirmeye çalışıyordum. Ama bu tutumumla oğlumun

ev işlerindeki yardım isteğini de küçümsemiş oluyordum. Bir gün bütün kuvvetiyle yandaki iskemleyi eviyenin önüne çekti ve büyük bir çabayla tabaklardaki yemek artıklarını temizlemek için uğraştı. Bir süre, korkusuzca yapılan bu girişimi izleyerek şunu öğrendim: Çocuklar, kendi inisiyatiflerince ve güçleri oranında, büyüklere yardımcı olma gereksinimi duyuyorlar. Bu arada, şunu da gözlemledim: İş başındaki yardımsever çocuk, uygun bir uzaklıktayken, hiçbir zaman, ansızın dengesini kaybetmiyor, sandalyesinden düşmüyor ve hiçbir tabak ya da bardağı durup dururken kırmıyordu.

Yine de F'nin ev işlerindeki yardımı pek fazla yararlı olmuyordu. Gerek onun hevesini kırmamak gerekse kendimi rahatlatmak için ona belli etmeden, kırılacak ne varsa, başta tabak ve bardakları plastiğe dönüştürdüm ve tahta kaşıklar kullanmaya başladım. Ancak, birkaç dakika geçmeden üstünü başını sıırılsıklam ediyordu. Hemen ona çöp poşetinden bir önlük uyduruverdim. Poşetin alt kısmına, kafası geçebilecek şekilde büyükçe bir delik açtım. Böylece, bundan böyle istediği kadar bulaşık yıkayabilecek ve ben de rahatça ve büyük bir sessizlik içinde gazetemi biraz olsun okuyabilecektim.

Sonraları, F'nin 13 ay küçüğü olan A'nın da yardım etme arzuları harekete geçti ve hangisinin daha önce musluğun başına geçeceği konusunda anlaşmalar yapıldı.

Ancak sonraları, ikisi arasındaki bu çekişmeler duruldu. İkisi de ev işlerinde yardım etme konusunda artık

eskisi kadar istekli değillerdi. Gerçi yeni taşındığımız evde bulaşık makinesi var. Ama makine de kirli bulaşıkları kendi başına içine doldurup sonra da temizlenenleri yerlerine kaldıramıyor ki!

TUVALET, MUTFAK, ODA, DOLAP...

Her yerde göze batacak kötü bir görüntü... Masanın altında, oyuncaklar; lavabolarında, diş macunu lekeleri; yatakların altında, toz; ayak-kabıların üstünde, pislik.. Hepsi; onun bugünkü yokluğuna tanıklık ederler. "O", etrafta toz bırakmaz, bir daha ki sefere ayakkabıları temizler, bir daha tuvaleti temiz..." Sözü edilen "O", bizim evde bulunmuyor ama buna karşın, bütün işler de onu bekliyor. İşte böylece dördümüz birlikte, yaşantımızı aynı çatı altında sürdürüyoruz. Aslında herkesin, belirli bir düzeni sağlamak ve koruyabilmek için uygun becerileri vardı. Ama olaylar umduğumdan tamamen farklı gelişti:

Bazen oğlumu arkadaşça yardıma çağırdığımda, "Hayır, tabakları mutfağa taşımayacağım, onları masaya ben koymadım ki!" diyor ve yardım isteğimi reddediyor. Şunu da belirtmeliyim ki, benim de onunla her zaman, sofraya toplama konusunda uzun tartışmalara girmeye hiç mi hiç keyfim olmuyordu. Böyle durumlarda, anında arkadaşça bir yaklaşımdan, öfkeli bir kişiliğe bürünüyor, çocuklara bağırıp çağırıyordum. Bu, kişiliklerinin olumlu yönde gelişmesine yardımcı olmuyordu elbette. Ancak, sonuçta sofraya toplanıyor, tabii bu arada suratlar da asılıyordu.

Doğrusunu isterseniz ara sıra ufak tefek hilelere de başvurmuyordum değilim. F ve A, sofranın kurulmasında bana yardım etmek istemediklerinde, onların kullanacağı tabak, çatal, kaşık gibi gereçleri sofraya getirmeyi "unutuveriyordum". Bana öyle geliyordu ki, bu tür bir durumda, yani sofraya tam olarak kurulmadığında, ne gibi bir sonuçla karşılaşacaklarını gayet iyi görüyorlardı. Tabakları eksik olursa, doğal olarak yemek de yiyemeyeceklerdi. Bunun gibi, kirli tabaklarını da kaldırmayı inatla reddettiklerinde, yine bu tabaklarda yemek zorunda kalacaklarını anlayabiliyorlardı.

Yetişkinler, çocuklarının ev işlerindeki yardım isteklerine açık olduklarını, onlara hissettirmelidirler.

Basit olarak görünen bu sofraya kurma-kaldırma işleri, aslında, işin yapılmayıp ihmal edildiğinde ne gibi zorluklar çıkardığını gösterir güzel bir örnektir.

Düzeni sağlama konusundaki anlaşma anlayışsızlığa vardığında, her şey daha da zorlaşıyordu. Bizler bu sorunu şöyle çözmeye çalıştık:

BU EV HEPİMİZİN

Son zamanlarda, F ve A, düzen anlayışı konusunda ne yazık ki, beni örnek almaya başladılar. Bense onlara bu konuda iyi bir örnek olduğumu söyleyemem. Odaları, her zaman darmadağın; oyuncakları, elbiseleri ve

öteki eşyalarının tümü iç içe, karmakarışık bir görünümde-
dir. Yalnız, onların bu oyun
alanı sadece kendi odalarıyla
sınırlı kalmıyor, öteki odalar
ve mutfak da ister istemez
onların yayılma alanına giri-
yordu. Evin bu hali, hoşgörü
sınırımını her an için biraz daha
zorluyordu. Çocukların bu
dağınıklığı ve bütün eve ya-
yılmaları, eşimle benim sinir-
lerimizi çok bozuyordu. Bü-
tün gücümle, en azından
oyuncaklarını salona getirme-
meleri için uğraşıyordum.
Ancak sonucu uzun süre
sonra alabildim. Genellikle
bu kavgalarımız, onların göz-
yaşları, zaman zaman benim
yersiz haykırımlarım ve "Top-
lanmadığınız sürece, size ne
şeker var ne de oyun izni,"
şeklindeki tehditlerimle so-
nuçlanıyordu.

Bir başka yöntemim ise
"Eğer toplarsanız, size bunu
vereceğim," ya da "Sizinle
şunu yapacağız," şeklindeki
şantajı kullanmamdı. Kabul
ediyorum, bu iki tutumumun
da tutarlı bir yanı yoktu, hatta
biraz enerji ve zaman kaybına
bile neden oluyordu. İsyan
ve inkâr gibi güçlüklerden
kaçınmak için sık sık bir
üçüncü çözüme başvuruyor-

dum: Dağınıklıklarını benim
toplamam. Böylece, çocuk-
larla benim aramda bir iç ba-
rış sağlanmış olmasına kar-
şılık, ben olayların gidişi
hakkındaki cesaretimi bir kez
daha yitiriyordum.

Başvurduğum bu yön-
temleri gören eşim, "Bu şe-
kilde, onların hoş olmayan
her türlü davranışlarını kabul
eder görünürsen, çocukları-
mız davranışlarının sorumlu-
luklarını hiçbir zaman üzerle-
rine almayı denemeyecekler-
dir," dedi. Doğrusu, ona hak
vermemek olanaksızdı.

***Sorumluluk almak
istemeyen çocuklar
için küçük bir hile:
Sorunu, görev
bölümünü biçiminde,
bir şeflik, bir amirlik
görevi vererek ciddi
bir 'oturum'da
çözmeyi deneyin.***

Çocuklar biraz büyüdü-
ğünde ve aile içinde belirli
sorumluluklar almaya, kendi
dağınıklıklarını toplamaya
başladıklarında, ailemiz için-

deki anlaşmazlık daha da çe-
kilmez bir hal alıyordu. Bu
durumda kimi değişiklikler
yapılmalıydı, ancak bu, ne
olabilirdi?

DOĞRU BİR ÇÖZÜM ARAMA YOLUNDA

Oğlumuzun okula başla-
ması, bir başka taşı harekete
geçirmişti. Okul ve beslenme
çantası siparişi isteğinin yanı
sıra, "Okula başladığım za-
man, ben de herkes gibi
harçlık istiyorum," vurgula-
nan isteklerden en büyüğü-
dü. A. da bu arada boş kalır
mı, anaokulunun son sını-
fına devam ettiği bu sırada, o
da aynı haklara sahip oldu-
ğunu iddia etmeye başladı.
Verme-alma soru ve sorun-
larının gündeme geldiği bu
anda, bu konuyu, ilk kez
toplayacağımız aile mecli-
sinde konuşma kararı aldık.

Eşim, "Bu akşam, gerçek
bir oturum yapacağız. Bura-
da harçlık konusunu tartışıp
gelecekte ev işlerine yardım
konusunu ne şekilde hallede-
ceğimiz konusunu konuşup
karara bağlayacağız," diyor-
du.

Babalarının bu önerisi,
onları son derece heyecan-
landırmıştı. İkisinin de "Sof-
rayı toplamalıyız, yoksa bu
durumda gerçek bir oturum
yapamayız," demeleri üzeri-
ne, sofraya her zamankinden
çabuk ve anında kaldınılıver-
di.

Eşim, çocukların heye-
canlı ve meraklı bakışları al-
tında, 'oturum'u açtı. "Önce,
ev işini; sonra ise harçlık
konusunu ele alacağız," diye
söze başlayarak "Her şeyi
kâğıt üzerine yapacak ve
mutfakta öyle bir yere asaca-
ğız ki, unutkanlığa karşı bir
önlem almış olalım. Detay-

larına dek her şeyi göz önüne alarak ev içindeki uğraş ve sorumlulukları belirleyip paylaştırdık. "Para kazanma" dan, "tuvalet temizleme" ve "kendi odalarımızı kendimiz toplama" işine dek, her türlü işi içeren büyükçe ve zengin bir liste oluşturduk.

● "Öyleyse şimdi hepimiz, ne yapmamız gerektiğini biliyoruz. Herkes sorumluluğunu bilip bunu yerine getirmeli. Kim herkesin hizmetçisi olmak istiyor?" sorusu karşısında ise derin bir sessizlik oldu.

● "Güzel, öyleyse kim öbürlerinin kral ya da kraliçesi olmak istiyor?" Doğal olarak hepimiz, bu soruya olumlu yanıt verme taraftaydık.

● "Demek ki, ilk yazmam gereken şu olmalı: Hepimiz, gerek kral gerekse kraliçe olmak istiyor ama hizmetçiliği kabul edemiyoruz. Bu demek oluyor ki, kral ve kraliçeler kendi işlerini kendileri yapmalılar."

Bulaşık yıkamak isteyen çocuğun hevesini kırmamak için kırılacak ne varsa sezdirmeden plastiğe dönüştürebilirsiniz.

Bu hizmetçi kadrosu boşluğunu doldurmamız gerekiyordu. Ancak hizmetçiye verilecek paramız yoktu. Bu nedenle kalan yarım saatte işbölümü yaptık. Her şey iyice anlaşılıyordu ve bu işler, kesinlikle yapılmalıydı.

Şu kararlara vardık:

Herkes kendi başına giyi-

nip soyunacak; kirlileri, derhal kirli sepetine; temizleri ise anında dolap ve çekmecelere kaldırarak. Alışverişe yardım etmeleri yanında, A. sofrayı kurma, F. ise kaldırma 'şefi' olacak. Anne ve baba ise, para kazanıp evin geçimini sağlayacaklar.

Bir sonraki toplantımızda gündeme gelmek üzere, önemli bir başka nokta daha ortaya çıktı: Oğlumun dikkatsizliği yüzünden, her defasında tuvalete gitmekte gecikmesi ve sık sık külodunu ıslatması. Çünkü, bu yüzden sık sık külot değiştiriyor ve hiç yoktan çamaşır çıkarmış oluyordu.

Harçlık konusunu da toplantımızda konuştuk. Bundan böyle, çocuklar, belli bir miktar harçlık alacaklar, bununla da ufak tefek gereksinimlerini karşılayabilecek ya da biriktirme alışkanlığı elde edeceklerdi. Bu harçlığı onlara, ev işlerindeki yardımlarına karşılık ödül olarak vermiyorduk. Amacımız, sadece, onların yeterince büyüdülerinde tutumlu olmaya alışmış olmalarını ve ufak tefek sorumluluklar yüklenebilmelerini sağlamaktı. Verme-alma konularını bir karara bağladıktan sonra, çocukların harçlıklarını, her aile toplantısından hemen sonra vermeyi kararlaştırarak, toplantıya son verdik.

EV YÖNETİMİNDE BİZLER

Haftalık buluşmalar şeklindeki toplantı girişimimizle önemli bir işi gerçekleştirmiş olduk. Hepimiz gayet açık bir şekilde, yönetimde ortak görevler almanın; düzenli bir şekilde işlediğinde, herkesin yararına; aksatıldığında ise, üzüntüye neden olacağını görmüş olduk. Tespit ettiğimiz bir başka nokta da ço-

cuklarımızın, sadece yardımcı işlerde görev almak istemedikleri, daha çok belirli sorumluluklar yüklenmek arzusunda olduklarıydı. Bu, özellikle de 'şeflik yetkisiydi.

Birkaç hafta sonra, çocukların okula başlamasıyla mutfakta bana yardım edemeyecek denli yorgun düşüyor olmalarıyla yapılan antlaşmada kimi kuralları değiştirmeye gereği ortaya çıktı. Böylece, zorunlu görev dağılımına son verdik. Bundan böyle, yardım edebilirlerdi; ancak, zorunluluk yoktu.

HER ŞEY YOLUNDA MI?

Hayır, henüz değil!

Hafta sonları, büyükleri ziyaret ettiğimiz ya da bir başka nedenle evde oturamadığımız zamanlarda, haftalık oturumlarımızı gerçekleştirmiyorduk. Bu nedenle de cumartesi banyo ve tuvaletin temizlenmesi, ayakkabıların cilalanması ve boyanması, odaların toplanması ve harçlıkların verilmesi kalıyordu.

Ne yazık ki, bu arada ben de hâlâ sabırlı olmayı öğrenemedim. Geçmişte de olduğu gibi, işi çabuk bitirmek ya da aramızda çekişme olmaması için sık sık, odalarını toplarken onlara yardımcı oluyordum. Bunun yanı sıra, yine sofrayı kurma ya da kaldırmakta isteksiz davrandıklarında, bağırıp çağırmaktan kendimi alamıyorum. Oysa, bu arada bir şey gözlemledim. O da, benim evde olmadığım ve eşimin çocuklarla yalnız ilgilendiği zamanlarda, temizlik ve toparlanma işlerinin daha çabuk bitirilmiş olduğuydu.

Wir ELTERN'den (January 1988)
Derleyerek Çeviren
Bedia TEZEL

Geciken Ayrılıklar

Diane VAUGAN

Eşlerin, birbirleriyle olan ilişkileri istedikleri gibi gitmediğinde mutsuzluklarını saklamaları, sorunların artık çözülemez duruma gelene dek gizli kalmasına yol açar.

Evlenmeden bir hafta önce genç kız, rüyasında kendini bembeyaz gelinlik içerisinde salınarak yürürken görmüştü. Yalnız, ayakkabıları siyahtı. Bunu, kötü bir olayın habercisi olarak yorumlamış-

tı. Nitekim, daha henüz balaylarının ikinci gününde korktuğu başına gelmişti. Eşiyle arasındaki küçük bir anlaşmazlık, kısa sürede büyük bir kavgaya dönüşmüş, damat, yüzüğü tuttuğu gibi odanın öteki tarafına fırlatırken, yeni gelinin burnuna da

bir yumruk patlatmıştı. Burnuna pansuman yaptırmaya gitmeden önce, genç kadın yüzüğü arayıp bulmuş ve kocasının parmağına takmıştı. Bu, daha sonra pek çok kez yinelenen bir sahneydi; altı yıl sonra karlı bir günde, açık havada dolaşırken yine olacak ve kadıncağz yüzüğü bulabilmek için tam üç saat

karların üzerinde sürünecekti.

Kadının yüzüğünü karın içinde araması, hepimizin eşimizle olan ilişkimize verdiğimiz önemi simgelemektedir. Bazen bu ilişki öylesine önemli olur ki, mutsuz bile olsak ilişkimizi sürdürürüz. Hatta, ilişkimizi sürdürebilmek için birtakım akla yatkın nedenler bile buluruz. Örneğin "Birlikte olmamız gerektiğine inanıyoruz", "Yasal olarak birlikte olmak zorundayız", "Eşimi kırmak istemiyorum", "Daha iyi birini bulamam", "Bir gün her şeyin düzeleceğine inanıyorum", "Ben kimseyi yüzüstü bırakamam" bunlardan sadece birkaçıdır. Bütün bunları çocuklarımız, ana-babalarımız ve tanrı adına yaparız.

Bu koşullarda eşlerin birbirlerinden ayrılmaları için adeta bir mucize gerek. Ancak, yine de ayrılıyorlar; bu nasıl oluyor?

Bunun nasıl olduğunu anlayabilmek için ilgili bazı olayları inceledim, uzmanlarla konuştum, ayrı yaşayan ya da boşanmış bazı kişilerin katıldığı terapi seanslarında bulundum. Herkesin durumu kendine özgü özellikler taşımakla birlikte, ayrılıkların tümünde göze çarpan ortak bir nokta vardı: Ayrılıkların çoğunda, biri ayrılmayı isterken

Eşler arasındaki iletişim eksikliği, zaman zaman eşlerin birbirlerine çok yakın oldukları anlarda bile birbirlerine açık olmaktan çok, gizlemeciliği yeğlemelerinden kaynaklanır.

öbürü ilişkiyi sürdürmek istiyordu. Ancak, genellikle ayrılmak isteyen, artık geri dönülmez bir noktaya geldiğinden ve bu ilişkinin yürümeyeceğini anladığından, her türlü düzeltme girişimi, artık boşa gitmeye mahkûm oluyordu.

İlişkiyi sürdürmek isteyen kişiler, ayrılık gelip çatığında bile, ilişkilerinin yıprandığının farkında olmadıklarını ya da bunu çok az hissettiklerini belirtiyorlar. Oysa, ayrılmak isteyenlerse aylar, hatta yıllardır eşlerinin dikkatini bu konuya çekmek için uğraştıklarını söylüyorlar. Eşler arasındaki bu açık iletişim eksikliği, zaman zaman eşlerin birbirlerine çok yakın oldukları anlarda bile birbirlerine karşı açık olmaktan çok sır küpü olmayı tercih etmelerinden kaynaklanıyor.

Birlikteliğin ilk zamanlarında her iki eş de birbirleri

hakkında her şeyi öğrenmeye çok istekli olduklarından, en ufak ipuçlarını bile yakalayacak kadar hassaslaşırlar. Adeta, her saniye birbirlerini izleyip, yeterince tanımaya uğraşırlar. Ancak, bir süre sonra eşlerini yeterince tanıyıp, aralarındaki ilişkinin iyi

Eşler arasındaki gizlemecilik, birlikteliğin ruhunu korumanın kestirme bir yolu olmakla birlikte, yıpranmaya başlamış bir ilişkide, eşler arasındaki bilgi alışverişini engeller.

olduğu kanısına varır varmaz, genellikle bu oldukça yorucu izleme işini bırakıp birbirlerine bilgi vermekten-

se, bilgi saklayıcı bir iletişim biçimini benimserler. Artık, ilişkilerini, sürekli gözden geçirmek yerine, birtakım kalıplaşmış işaretlere bakarak sürdürürler. "Seni seviyorum" gibi sözler, ailece tatile çıkma, cinsel uyum, arkadaşlarla hoşça vakit geçirme ve alışlagelmiş "Bugün ne yaptın?" sorusu, ilişkinin sürmesi için yeterli işaretler olarak algılanır.

Eşler arasındaki bu tür bir iletişim, birlikteliğin ruhunu korumanın kestirme bir yolu olmakla birlikte, yıpranmaya başlamış bir ilişkide, eşler arasındaki bilgi alışverişini engeller. Hatta, bazı eşler yukarıdaki türden birtakım işaretleri, korktukları gerçeklerle karşılaşmaktan kaçınmak ve duygularını saklamak için kullanabilirler. Ancak, sürekli olarak bazı kalıplaşmış işaretlere dayanan bu kısa ve kolay iletişim yolunu kullanmak, eşler arasındaki

ilişkiyi olumsuz yönde etkileyebilir. Her iki eş de sorunlarını açıkça anlatmadıkça, hiçbir sorun çözülmez. Sonuçta, eşler mutsuzluklarını ve doyumumsuzluklarını gizledikçe, ilişkinin ömrü de kısalmır.

Sağlıklı ilişkilerde aile dışına yönelik ilgiler eşler arasındaki bağları güçlendirici nitelikteyken, yıpranan bir ilişkide, eşler arasında zaten var olan uçurumu daha da derinleştirir.

Eşleriyle olan ilişkilerinden hoşnut olmayan kişilerin genellikle yaptığı ilk hareket, hiçbir şeyi açığa vurmadan

olanın bitenin ne olduğunu anlamaya çalışmaktır. Ancak, bu durumda hoşnutsuzluklarına karşın mutsuz yaşantılarını sürdürmek zorunda kalırlar. Mutsuzlukları arttıkça da bunu bir şekilde yansıtmaya başlarlar. Ancak bu yansımalar, genellikle belirsiz ve anlaşılması zor biçimlerde olur.

Çeşitli nedenlerden ayrılmayı düşünenler, eşlerine doğrudan bir açıklama yapmaktan kaçınırlar. Bu işi yapabileceklerinden emin olmadıkları gibi, pek çoğu da eşlerini kırmak istemez.

Mutsuz eşin hoşnutsuzluğunu eşine belirtmeye yönelik iletişim çabaları, genellikle ilişkiyi istediği biçime sokmak ya da eşinin davranışlarında değişiklik yapmak amacıyla yaptığı şikâyetlerle olur: "Neden hep televizyon seyrediyorsun, şunu kapatıp başka bir şeyler yapamaz mısın?" gibi. Gerçekte, asıl sorun televizyon seyretme değildir. Mutsuz eş, televizyon konusunda şikâyet ederek eşinin kendisine olan bağlılığını ve sabah-akşam televizyon seyretmekten başka bir şey yapmayan biriyle olan birlikteliğinin niteliğini sınamaktadır.

Bu tür şikâyetler asıl sorunun, ilişkinin kendisi olduğunu ortaya koymakta etkisiz kalır. Böylece, mutsuz

eş, asıl sorunu aktaramamış olur. Hatta bazen, henüz ne olduğunun farkında olmayan öteki eş, televizyonu kapatınca görünüşteki sorun ortadan kalkmış olmakla birlikte, asıl sorun hâlâ yerinde durmaktadır. Eşler, mutsuzluklarını belirtmek için somurtup oturmayı, kızgın görünmeyi ya da samimiyeti azaltmayı deneyebilirler. Örneğin, her zaman eşinin doğum günlerinde özenle seçilmiş güzel armağanlar alan eş, bu kez pek uygun olmayan ya da gelişigüzel seçilmiş bir armağan alabilir. Genellikle akşam yemeklerinde yapılan "bu gün ne yaptın?" sohbeti kısaldıkça kısılır. Bu tür mesajların da işe yaramadığını gören mutsuz eş, ilgisini başka şeylere yöneltmeye başlar. Bu yeni ilgi alanı, yeni bir uğraş, yeni bir hobi, bir akşam kursu, çocuklar ya da eski bir arkadaş olabilir. Sağlıklı ilişkilerde, aile dışına yönelik ilgiler eşler arasındaki bağları güçlendirici nitelikte olup yaşama heyecan katarken, yıpranan bir ilişkide, eşler arasında zaten var olan uçurumu daha da derinleştirir.

Mutsuz taraf, genellikle dışarıya olan ilgilerini, kendini anlayışla karşılayacak ve dertlerini dinleyebilecek kişilere yöneltir. Bu kişi ya da kişiler; bir akraba, yakın bir dost, bir iş arkadaşı, bir psikolog ya da bir sevgili olabilir. Bu şekilde, mutsuzluğunu birileriyle paylaşırken yeni bağlar kurar ve istemeden de olsa, kendini eşinden ayrı yaşamaya alışır.

Birlikteliğin dışındaki ilişkiler gelişip büyüdükçe mutsuz eşin ayrılma düşüncesi de giderek güçlenir. Bu düşüncesini, daha önce benzer bir durum yaşamış ya da

eşinden ayrılmış birine açar. Bu kişilerden bilgi ve öğüt alır. Bunları kendi durumlarına uygulayarak bir ayrılma girişiminin kendisinden götüreceklerinin ve kendisine getireceklerinin hesabını yapmaya başlar. Mutsuz eş, "Bunu kendi başıma yapabilecek miyim?", "Eşim şiddete başvurur mu?", "Arkadaşlarım ne der?", "Çocuklar güç durumda kalır mı?", "Başka birini bulabilecek miyim?", "Yoksa, artık yalnız mı yaşasam?.." türünden sorulara yanıtlar arar.

Ayrılmayı düşünürken bile, mutsuz eş, mutsuzluğunu dolaylı yoldan dışa vurmaya sürdürür. Hem eşiyile daha az birlikte olur hem de bu arada yine de olur olmaz her şeyi eleştirir. Cinsel ilişkiye de sadece 'iş olsun diye' girebilen bu kişiler, eşinin dikkatini doğrudan asıl soruna çekecek konuşmayı bir türlü yapamazlar. Davranışları "Mutsuzum," der ama "Mutsuzluğumun çaresizliğini başka yerlerde arıyorum," demez.

Mutsuz eşin duygularını doğrudan ifade etmesi karşı tarafça derin bir sorunun işareti olarak algılsa bile, zaman geçtikçe sadece anlık bir bunalımın belirtisi olarak görülebilir.

Çeşitli nedenlerden ayrılmayı düşünenler, eşlerine doğrudan bir açıklama yapmaktan kaçınırlar. Kendileri-

nin bu işi becerebileceklerinden pek emin olmadıkları gibi, pek çoğu eşlerini de kırmak istemezler. Kimileri ise ayrılma durumunda çıkabilecek tartışmalardan kaçınmak ya da gerçeği açıkça göğüslemekten çekindikleri için mutsuzluklarını gizler. Öte yandan, kimileri hem ayrılmak isterler ama hem de eşlerini tamamen kaybetmek istemezler. Ancak mutsuz eş, artık ilişkinin kurtarılamayacak duruma geldiğini gördüğünde, durumunu açıkça ortaya koymaya başlar. Eşiyle olan ilişkisi dışındaki ilişkileri geliştikçe, birlikteliğini kurtarmak için daha az çaba harcamaya başlar. Artık mutsuzluğunu, ilişkiyi düzeltmek yerine, birlikteliğin yürümeyeceğine eşini ikna etmek için kullanmaya başlar.

Her nedense pek çok konuda artık anlaşılamayan çiftler, genelde, bir yere gittiklerinde adeta bir mutluluk oyunu oynamaya girişirler.

Ancak, bu yoğun ve belirgin işaretler bile, alışlagelmiş bir yaşam biçiminin içine serpiştirilmiş olduğundan, etkisiz kalabilirler. Örneğin, mutsuz eşin duygularını doğrudan ifade etmesi, derin bir sorunun işareti olarak karşı tarafça algılansa bile, zaman geçtikçe sadece anlık bir bunalımın belirtisi olarak görülebilir ya da artık belirtinin kendisi tekdüzeleşebilir. Sık sık yinelendikçe tartışmalar, geç saatlere dek mesaiye kalmalar, hatta göz dağı verme-

ler bile etkilerini yitirebilir.

Mutsuz eşin sinyalleri, bazen öbür eşin ilişki hakkındaki düşüncelerine tamamen ters düşebilir. Mutlu ilişkileri olduğunu sanan öbür eş, gönderilen sinyalleri ya inkâr eder ya da bir başka biçimde yorumlamaya kalkışabilir. Örneğin, bu durumdaki eş "Sorunlar her zaman vardır", "Sorunsuz bir evlilik normal olmaz", "Cinsel ilişki bile insanı bir süre sonra sıkabilir," gibi yorumlarda bulunabilir ya da bu tür sinyalleri geçici bir sapmadan öte görmeyebilir. Nasıl olsa, işler biraz daha rahatladığında, eşi orta yaş bunalımını atlattığında, çocukların tümü okula gittiğinde ya da ana-babalarını, ilişkilerinin iyi olduğuna ikna ettiklerinde her şey düzelecek ve eski mutlu günlere döneceklerdir.

İşin ilginç yanlarından biri, pek çok konuda artık anlaşamayan çiftler, bir yere gittiklerinde adeta bir mutluluk gösterisi yapmaya girişirler. Mutlu olmadıkları halde, kendilerini öyle göstermek için gerçekleri gizlerler. Ancak, bu anlaşmazlık apaçık ortadayken bile, işlerin umduğu gibi gitmediğini fark eden öteki eş, durumu tam anlamak amacıyla eşini kırmadan kibarca sorular soracaktır. Çünkü, hiç kimse kendisi için önemli ve değerli olan bir ilişkinin sona erdiğini görmek istemez. Sonuçta, gerçekleri göz ardı edip bir süre daha mutsuzluğa katlanırlar. Ancak, öteki eş, mutsuz eşin derdini bir sır gibi saklamasına yardımcı olarak, ortak dertlerine çare bulmak için eline geçen çok önemli bir fırsatı kaçırmaktadır.

Eşinin bu umursamazlığı sürerken ilişkilerinde mutsuz olan ve çare olarak da ayrıl-

mayı düşünen tarafısa, ancak evliliği dışında kurduğu ilişkinin sağlığından iyice emin olup ayrılmaya kesin karar verdikten sonra, eşine her şeyi açık açık söylecektir. Bu ana dek ise, eski oyunu sürdürüp rahatsızlığını dolaylı olarak belli etmeyi sürdürecektir.

Mutlu olup eşinin mutsuzluğunu gören eş, durumu anlamaya çalışacaktır. Çünkü hiç kimse, kendisi için önemli ve değerli olan bir ilişkinin sona erdiğini görmek istemez.

Gerçekleri göz ardı eden ve bir zamanlar güzel olan ilişkilerinin bittiğine inanmak istemeyen tarafısa, ancak bu görmezlikten gelme dayanılmaz boyutlara gelip ona acı verdiğinde, durumu anladığını eşine olduğu gibi açıklayacaktır. Çünkü, artık olacak her şeye göğüs gerip gerçeklerle göz göze gelmek tek çaredir. Ancak, ne yazık ki, işler bu duruma gelene dek, görmezlikten gelmeyi sürdürecektir, bildiği halde pek çok şeyi bilmiyormuş gibi davranacaktır. Aslında, eşleri bu duruma getiren ve ayrılmayı bu derece zorlaştıran da işte bu gerçekleri gizleme ya da görmezlikten gelip sanki her şey eskisi gibi gidiyormuşcasına davranmaktır. Sonuçta, sorunu çıkarmaya götüren asıl neden, eşlerin gerçekleri birbirlerinden gizlemelerinde yatmaktadır.

Çev: Hamdi ERKUNT

Yaşamda Bir Şeylerin Farkına Varmak

John COEY

Eskiden babamın yaptığı gibi, ben de, akşam olup güneş ufukta kaybolurken işten çıkıp eve doğru yol alıyorum. Eve vardığımda, akşamın verdiği yorgunluk ve eve varmanın rahatlığıyla apartmanın kapısına doğru salına salına yürüyorum. Apartman kapısından girip merdivenlere geldiğimde, alt kattaki komşunun evinden, sessiz film oynayan çocukların seslerini duyuyorum. İçeride bir bağırış, bir çağırış. Çocuklardan biri mızıkçılık yapıyor. Gülümsüyorum. Tam merdivenleri tırmanmaya başlayacakken, aklıma yıllar önce babamın da eve dönerken aynı şeyleri yaptığı geliyor. O zamanlar bu tekdüze ve sıkıcı tekrarları alay ederdim. Ancak, şimdi aynı şeyi ben yapıyorum.

Bütün gün çalışıp yorulan ben değil miyim? Şöyle oturup bir yarım saat dinlenmeye hakkım yok mu?

Şimdi sıra bende. Anahtarımı kapıyı açıyorum. Kızım beni görünce "Aaa. Babam gelmiş," diye çığlık atarak koşup dizlerime sarılıyor. Onu böyle hissetmek

beni mutlu ediyor. "Acaba, babam da beni kucakladığında aynı şeyleri mi hissediyordu," diye düşünüyorum.

Babam bir ilaç fabrikasında çalıştığından, elbiselerinin üzerine sinmiş bir koku vardı. Çok kötü kokmakla birlikte, yine de farklı bir kokuydu. Geçenlerde, bu fabrikanın önünden geçene dek bu kokuyu unutmuştum. O gün orada gözlerimi yaşartan, bu ilaç kokusu değil, babama duyduğum özlem.

Tıpkı babam gibi, eve girer girmez, içecek bir şeyler alıp odadaki koltuğuma gömüldüm. Elimde de okur gibi yaptığım gazetem vardı. İşte böyle anlarda, bazı alışkanlıklarım beni etkisi altına alıyor. Oğlum bahçede bulduğu bir yaprağı bana göstermeye geliyor. Dikkatimin dağılması beni çok rahatsız ediyor. Biraz sonra küçük kızım, ayakkabılarını bağlamam için bana sesleniyor. Canım daha da sıkılıyor. Bütün gün çalışıp yorulan ben değil miyim? Şöyle oturup bir yarım saat dinlenmeye hakkım yok mu?

Aynı babam gibi ben de işten dönünce bir süre rahatsız edilmek istemiyorum. Küçükken bir arkadaşımın annesinin "Sakın babanı gazete okurken rahatsız etme," dediğini duymuştum. Bir akşam kızım gelip bana bir soru sorana dek, bunun her babanın doğal hakkı olduğunu sanı-

yordum.

İşte o anda yaşlandığımı hissettim. Yaşlanmışım, çünkü yaşam denen deneyimi, ayrı ayrı bölümler halinde tutup sürdürmeye çalışıyordum. "İş zamanı", "Yemek zamanı", "TV seyretme zamanı", "Gazete okuma zamanı" gibi. Yaşamın da böyle bir şey olduğunu kabul edip öyle davranıyordum.

Yaşlanmışım, çünkü yaşam denen deneyimi, ayrı ayrı bölümler halinde tutup sürdürmeye çalışıyordum.

Oysa çocuklarım, yaşamı daha iyi biliyorlardı. Her fırsatta bana davranışlarıyla yaşamın sürekli bir olay olduğunu, bir iç içelik olduğunu hatırlatıyorlardı. Benim yaşam konusundaki düşüncelerim ve tutumum, hiçbirinin umurunda değildi. Umarım çocuklarımın sık sık dikkatimi bölerek bana hatırlattıkları şu yaşam gerçeğini, hiç unutmam: İnsan küçücük bir yaprakla bile bir şeye merak duymanın hazzını tadabilir. Çocuklarıma, bana verdikleri bu dersten dolayı teşekkür borçluyum. Acaba aynı şeyleri babam ve ondan önceki babalar da hissetmiş miydi?

ÇEV: Hamdi ERKUNT

YAYINLAR

0-5 YAŞLARINDA ZİHİNSEL GELİŞME

Prof. Dr.
Ali Sadi GİTMEZ

Çeşitli açılardan incelenmiş bir konu olan ilk yaşların insan hayatındaki önemi, birçok uzman tarafından dile getirilmiştir. Doğumla başlayan yaşam serüveninde hızlı bir biçimde gelişen insan yavrusu, yetişkinlik hayatının temel özelliklerinden çoğunu ilk yaşlarda kazanmaya ve geliştirmeye başlar. Çocuğun fiziksel gelişiminin yanında sosyal ve zihinsel yönden gelişimi de söz konusudur.

0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme adlı kitapta, çocuğun hayatın ilk beş yılındaki gelişimi, çevreyle etkileşimi adım adım izlenmiş ve yalın bir dille aktarılmıştır.

Kitapta, zihinsel gelişimin öteki gelişim alanlarını da etkilediği noktasından hareketle, çocuğun yaşamın ilk beş yılındaki hayatı adeta mikroskop altında incelenmiştir.

0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme adlı kitap, beş ana bölümden oluşmuştur. **Yeni Bir Yaşam Başlarken** adını taşıyan ilk bölümde, **Başlarken, Gelişme, Bebeğin İlk Haftaları** kısımları yer almaktadır. Bu kısımlarda öncelikle doğum öncesinden başlanarak insanın gelişimi ele alınmış; bu gelişimin doğumla önemli bir aşamaya ulaştığı ve doğumdan sonra yenidoğanın ilk davranışları, yetenekleri ve duyuları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde başlı başına **Zihinsel Gelişme** konusu ele alınmış. Bu bölümde yer alan **Zihinsel Gelişimin Dinamiği** kısmında, insanın en önemli varlığı olarak bilinen zekânın gelişimi hak-

kinda bilgiler verilmektedir.

Bebek gelişirken kuşkusuz çevresindeki bireylerin davranışlarından etkilenmektedir. Anne-babanın davranışları ve bunların çocuk üzerindeki etkileri bilinen bir gerçektir. Bu gerçekler kitabın **Gelişmeye Katılmak: Gözlemler** bölümünde ele alınmış. Konular ele alınırken yer yer çocuğun gelişimi aylara indirgenmiş ve belirli aylardaki gelişmeler bilimsel bir dille aktarılmaya çalışılmış.

Kitabın dördüncü bölümünde 2-5 yaşları arasındaki çocuğun yaklaşması, çevresine hüküm olma, özerk olma gibi isteklerinin özellikleri, nedenleri ve bu dönemde çocuklarla iletişimde dikkat edilmesi gereken konular ele alınmış. Bu bölümde ayrıca anne-babaların ilgisini çekeceğini umduğumuz **Duyusal Gelişme** ve **Sosyal Gelişme** konularına da yer verilmiştir.

Hiçbir çocuk kusursuz değildir. Gelişim, beraberinde çok çeşitli sorunlar da getirmektedir. İşte bu sorunlar karşısında anne-babaların ve öğretmenlerin, nasıl bir yaklaşımda bulunmaları gerektiğini bilmeleri çok önemlidir. Kitabın son bölümünde, çocuklarda rastlanan çeşitli sorunlar ele alınmış. Bu bölüm, yetişkinlerin kafalarındaki birçok soruya yanıt verecektir. Çocuğun parmağını emmesinden, öfke nöbetlerine ve korkularına kadar birçok konu bu bölümde ele alınmış.

0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme adlı kitap, konuyla ilgili araştırmacılara, öğretmenlere ve anne-babalara katkıda bulunabilecek bir eser.

Prof. Dr. Ali Sadi GİTMEZ.
0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme.
V Yayınları, 1989.

YARATICI TOPLUM YOLUNDA ÇAĞDAŞ EĞİTİM

Bilim, kültür, düşünce özgürlüğü, insana saygı anlayışı, toplumsal yaşam ve davranış biçimleriyle çağdaş düşünceyi tanımak ve uygulamalarımıza aktarabilmek için, kitaplar en değerli araçlardan birini oluştururlar.

Günümüzün en önemli konularından biri olan eğitimdeki sorunlar ve çıkmazlar, sadece idarecileri ve öğrencileri değil, anne-babalarla birlikte düşünen herkesi ilgilendiriyor. Yeni yetişen kuşaklara yardımcı olunmadığı, yol gösterilmediği zaman, çağın gerisinde kalmış birtakım konuşmuş güçler hemen onları ele geçirmeye çalışmaktadırlar. Bu kitap, yaşamın en can alıcı unsurlarından olan eğitimin çıkmazlarına çözümler önermek amacıyla hazırlanmış. Bu eserde **Çağdaş Eğitimde Temel Davranış, Çağdaş Eğitimin Alanları, Sanat Eğitimi, Yabancı Dil Eğitiminin Önemi, Sağlıklı Yaşam ve Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz** gibi çeşitli konuları Aysel Ekşi, Norma Razon, Ayla Oktay, Behiç Ak, Devrim Erbil, Nazan Ipsiroğlu gibi daha pek çok yazar kaleme almıştır. Ayrıca, kitapta işlenen konular, Paul Klee'nin ilk bakışta basit gibi görünen ama derin anlam taşıyan resimleriyle donanmıştır.

Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim yazarlarının ortak mesajı şöyle:

"Eğitimle ilgilenen herkese seslenen bu kitap, eğitim çıkmazımıza bir yol arayışı. Çıkış noktamız, 'olan' değil, 'olması gereken'. Bu nedenle önerilerimizin ger-

çekleşmesi ilk bakışta olanaksızmış gibi görünebilir. Ama biz inanıyoruz ki, birey olarak en güç koşullarda bile sınırları zorlayabilir ve olumlu sonuçlar elde edebiliriz. Yeter ki kişi inancını ve umudunu yitirmesin".

Kitap, birçok değişik görüş ve yaklaşımları içinde barındırması bakımından ilgi çekici. Bu ilgi çekici bölümlerden biri de kitabın 175. sayfasında yer alan **Eğitim ve Sinematografik Ürünler** başlıklı yazı. TRT Program yapımcılarından Bilgin Adalı tarafından yazılan bu kısımda; başta reklam filmleri olmak üzere, her türlü televizyon, video ve sinema ürünlerinin bombardımanıya karşı karşıya bulunan çocukların ne şekilde etkilendikleri dile getiriliyor. Aynı yazıda, televizyon karşısında geçen saatler çarpıcı bir biçimde sergilenmiş. Teknolojinin ürünleri olan televizyon, video ve sinemadan özellikle öğretimde nasıl yararlanılabileceği açıkça sergilenmiştir.

Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğilim adlı kitapta yer alan ilgi çekici konulardan birisi de Prof. Dr. Ayla Oktay tarafından yazılan **Eğitimde Kitle İletişim Araçları** konusu. Her geçen gün giderek daha da hızlanan bilimsel gelişmeler, iletişim teknolojilerinde bir patlamaya yol açmıştır. Oktay, temelinde 'öğrenme'nin bulunduğu eğitim olgusunun, hızla gelişen ve artan iletişim kanallarıyla değişime uğradığını belirtmektedir. Ayla Oktay, eğitim-öğretim amaçlı iletişimin özelliklerinin neler olması gerektiğine de yazısında yer vermiş.

Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğilim
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları I
Cem Yayınevi, 1990.

DEĞERLİ İLKOKUL ÖĞRETMENLERİ SEVGİLİ ÖĞRENCİLER...

10. HİZMET YILIMIZDA,
SİZLERE, HER SAYFASI 4 RENKLİ,
PİRİL PİRİL BİR ÜNİTE DERGİSİ

YEPYENİ BİR

BESYİL
İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ

SUNUYORUZ.

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE
ÇAĞDAŞ ÇOCUKLAR İÇİN
ÇAĞDAŞ BİR DERGİ VAR

BESYİL
İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ